

**„MOJA
HUDBA
JE MOJÍM**

**OBRAZOM
„MOZÁRBO“**

**hovorí
anglický spevák**

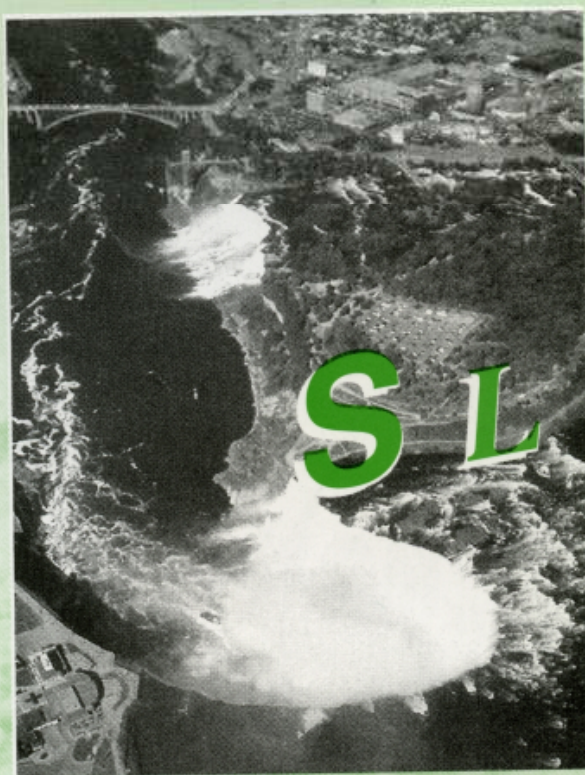
Adrian Snell

(str. 11)

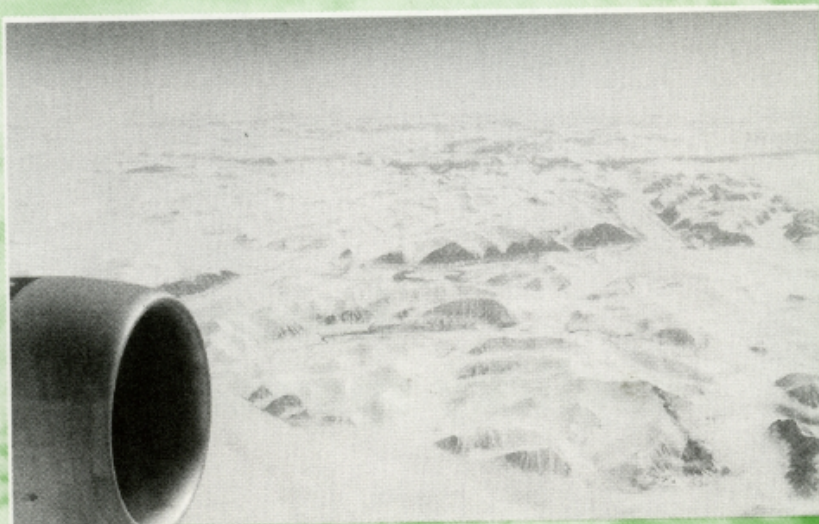

**Východ
slnka nad
Pobaltskom
z výšky
10 000
metrov.**

**Takýto pohľad
na Niagarské
vodopády sa nám
môže naskytnúť
iba zhora.
Je dobré občas
vidieť náš vlastný
život podobným
spôsobom.**

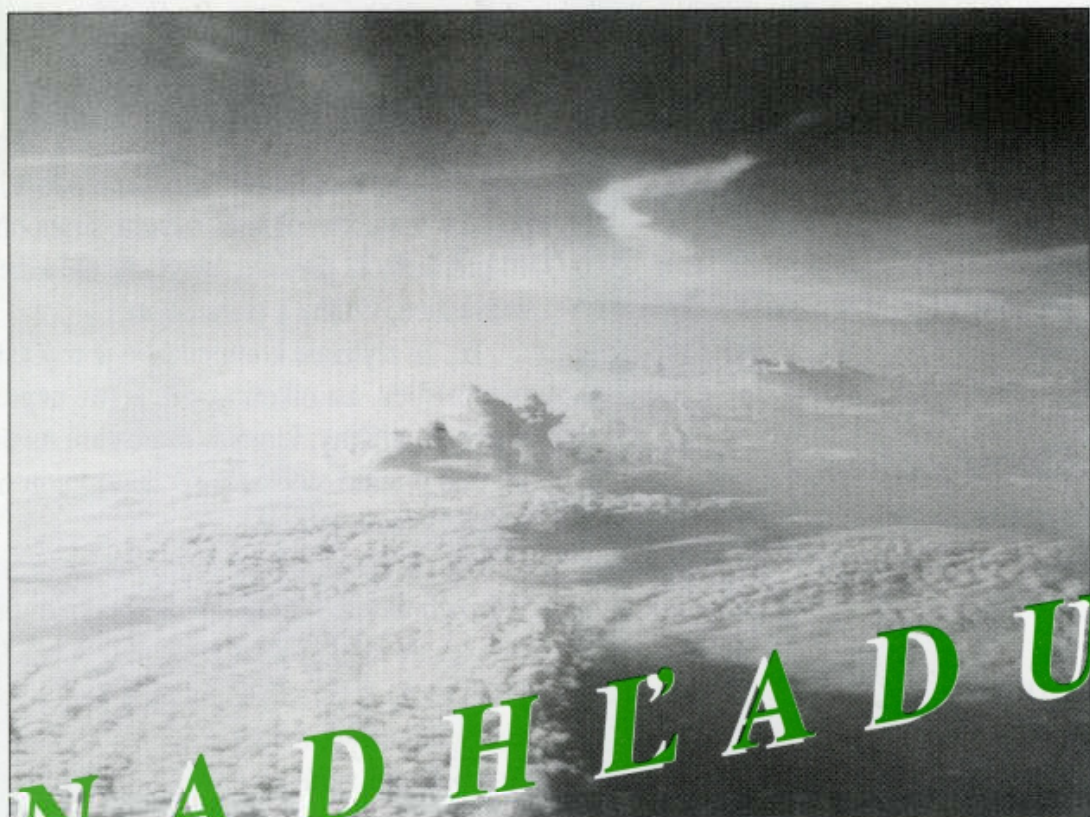

S L O B O

**Grónsko
z vtácej
perspektívy.**

FOTO AUTOR A ARCHÍV

Tú chvíľu mám veľmi rád. Chvíľu, keď sa kolesá točia čoraz rýchlejšie – až sa lietadlo s radostným zakvílením odlepí od zeme, obráti svoju tvár k nebu a akási prekvapujúco nekompromisná sila ma začne vtlačať do sedadla, dávajúc jasne najavo, kto je tu pánom. Zem podo mnou sa stále viac vzdáľuje a je z nej vidieť akoby v zmenšenine stále väčší kus. Tu sa objavuje naraz celé mesto, tam zasa takmer celý kraj... Inými slovami – z výšky je možné získať lepší prehľad.

Takáto symbolika za oknom lietadla ma takmer vždy nahovorí na to, aby som sa aspoň pokúsil pozrieť sa na svoj svet, na svoj život i na svoje problémy podobným spôsobom. Z nadhľadu, z výšky, bez hraníc a obmedzení. A stojí to za to! Človek potom totiž často objavuje to, na čo mohol prísť už dávno, keby si pred svoj pohľad nevsúval rôzny, viac či menej neúčinný a nepotrebný balast.

Sloboda nadhľadu. Aj tak by sa dalo pomenovať to, o čom tu hovorím. Pohľad tak trochu zhora, ako sa hovorí „z Božej perspektívy“. O niečo také sme sa snažili aj na stránkach tohto časopisu počas celého, bežného uplynulého roka. Snáď sa nám to aspoň trochu podarilo. Napokon, konečný úsudok je len na vás. A ak máte chuť, pokúste sa o podobný pohľad z výšky (trebárs vo svojom živote) aj vy. A nemusíte ani čakať na chvíľu, keď sa nejaké lietadlo spolu s vami odlepí od zeme a až vás prekvapujúco nekompromisná sila začne vtlačať do sedadla.

PETER POLAŠKO

ADVENT-ORION s.r.o.

ROZTOČKÁ 5/44

160 00 PRAHA 6

Z N A M E N I A D O B Y

Moja hudba je mojím obrazom

Rozhovor s Adrianom Snellom

str. 11

Groznyj – mesto hrôzy

str. 15

Plnosť evanjelia

List Efezským

str. 19

Súťaž, alebo spolupráca?

str. 21

Spoločné, alebo súkromné?

alebo

O hľadání ideálnej spoločnosti

str. 24

Uchopil a naplnil život...

str. 29

Znamená doba, číslo 4/1995. Šéfredaktor ing. Peter Polaško. Grafická úprava ing. Pavel Bárta. Vydáva a objednávky prijíma Advent-Orion s. r. o., Šafárikova 9, 036 08 Martin 8. Adresa redakcie: Roztocká 5, 160 00 Praha 6 - Sedlec. Vychádza štyrikrát ročne. Cena jedného výtlačku Sk 9,-. Nevýžiadané príspevky sa nevracajú. Registračné číslo MK SR: 1187/95. ISSN 1335-101X.

Americký časopis *Redbook* požiadal 730 manželských poradcov, aby na základe svojich mnohoročných skúseností zoradili príčiny, ktoré najčastejšie vedú k rozpadu manželstva. Na prvé miesto sa dostalo „zlyhanie komunikácie“ a na ďalších deviatich miestach boli: strata spoločných cieľov a záujmov, nesúlad v sexuálnej oblasti, nevera, strata obdivu, nadšenia a zmyslu pre humor, peniaze, nehody ohľadne detí, alkohol a drogy, práva žien, vzťahy k príbuzným.

To, že zlyhanie komunikácie je najčastejšou príčinou rozpadu manželstiev, asi nikoho z nás veľmi neprekvapuje. Je však zaujímavé, že príčiny, ktoré sa umiestnili na druhom až piatom mieste, tiež priamo súvisia s komunikáciou a sú vlastne dôsledkom jej zlyhávania.

Do sedemdesiatych rokov nášho storočia sa o komunikácii veľa nehovorilo. Skoro každá knižka o manželstve mala kapitolu o sexe, ale takmer v žiadnej sme nenašli kapitolu o komunikácii. Dnes sa na komunikáciu kladie oveľa väčší dôraz než kedykoľvek v minulosti. Ak nerozumieme základom komunikácie a nie sme schopní správne načúvať a hovoriť, ťažko budeme schopní poznať či pochopiť jeden druhého. Zostaneme uzavretí sami do seba a budeme žiť vedľa seba, ale nie spolu.

Človek a komunikácia

Jedna z najdôležitejších lekcií, ktorú sa všetci potrebujeme naučiť, je pochopenie faktu, že **človek nemôže nekomunikovať**. Ešte aj ten, kto spí, „komunikuje“ niečo o sebe. Komunikácia môže byť pozitívna i negatívna. Teda aj nezreteľná, nezrozumiteľná komunikácia, či „tichá domácnosť“ je vyjadrením určitých skutočností.

Komunikácia sa skladá z verbálnej a neverbálnej časti. Verbálna časť sa týka toho, **o čom** sa hovorí. Skladá sa zo slov, ktoré sme vyriekli. Slová vytvárajú **obsah** komunikácie a tvoria z nej asi 7 %.

Neverbálna zložka komunikácie je daná tónom a postojmi. Tón hlasu vytvára asi 38 % komunikácie. Postoj tela a výraz tváre zodpovedajú až za 55 % komunikácie.

Je potrebné si uvedomiť, že reč má inú funkciu pre mužov a inú pre ženy. Muži slová používajú najčastejšie preto, aby vyjadrili idey a komunikovali informácie. Preto je pre nich najdôležitejšia práve verbálna zložka komunikácie a často majú sklony nevenovať veľa pozornosti ostatným zložkám. Pre mužov je zväčša dôležité to, čo sa povie, nie to, ako sa to povie.

Ženy zas často hovoria preto, aby navonok prejavili svoje emócie, pocity. Keď žena začne po desiatykrát opisovať udalosť, ktorú kedysi prežila, muž ju často príkro preruší: „To už poznám, už si mi to hovorila.“ Ona však nerozpráva ten príbeh

KOMUNIKÁCIA

Achillova päta medziľudských vzťahov?

ФОТО МИХАИЛ ПИУТОВИЧ

Na pieskovisku sa hrajú dve malé dievčatá.
Jedno sa druhého pýta: „Koľko máš rokov?“
„Mám sa dobre,“ odvetí druhé dievčatko a dodá: „A ako sa máš ty?“
„Ja mám tiež päť rokov,“ odpovie prvé dievčatko.

Nám dospelým sa môže zdať, že tie dve deti si nerozumejú, že spolu vôbec nekomunikujú, ale nepochybne každé z nich komunikuje na svojej vlnovej dĺžke a pritom si ešte aj (akosi) rozumejú.

preto, aby mu komunikovala informáciu, ktorú on nepozná, ale aby vybila vnútorné emočné napätie, ktoré sa nahromadilo v jej vnútri. To, že sa môže vyrozprávať pozornému uchu, ktoré ju vypočuje, jej dáva pocit blízkosti a spolupatričnosti.

Je však tiež pravdou, že väčšina z nás rozpráva preto, aby sme predstavili svoje nápady, ospravedlnili svoje konanie a postoje, alebo útočili na druhých, či ich obviňovali. Príliš málo komunikácie prebieha ako skutočná výmena názorov, ktorá má za cieľ pochopiť toho druhého.

Päť úrovní komunikácie

John Powell vo svojej knihe *Prečo sa bojím povedať ti, kto som?* uvádza päť úrovní komunikácie:

1. Frázy a klišé. Na tejto úrovni ľudia komunikujú vetami, frázami, ktoré sa často opakujú a tým strácajú svoj význam. Je to temer bezvýznamná úroveň, jej zmyslom je vyhnúť sa trápnemu mlčeniu. Sem patrí: „Ako sa máš?“, „Som rád, že ťa vidím“, „Čo robíš?“ a bežná diskusia o počasí. Pokiaľ je takáto konverzácia úvodom k ďalšiemu rozhovoru, je táto úroveň dobrým odrazovým mostíkom.

2. Informácie. Na úrovni informácií komunikujeme vtedy, keď vyjadrujeme fakty. „Výhodou“ je, že takáto komunikácia nevyžaduje žiadnu osobnú zainteresovanosť: „Došiel telefónny účet.“ „Zajtra ideme celá trieda na výlet.“ Človek vyjadruje to, čo sa deje, ale nie to, čo cíti. Muži majú väčší sklon komunikovať na tejto úrovni, pretože často boli vedení k tomu, že svoje pocity nemajú navonok prejavovať.

Ak komunikácia neprerastie do ďalších úrovní, potom na tejto úrovni môže byť vnímaná ako kritika a človek reaguje podráždene: „Kam ideš?“ pýta sa žena muža. „Von.“

Iný príklad: „Máš nový sveter?“ povie manžel. Muž to môže myslieť ako pochvalu a naznačuje tým žene, že si ju všimol, že mu nie je ľahostajná.

„To si už nemôžem na seba nič kúpiť? Všetky si naň zarobila.“ Manželka to chápe ako výčitku, že utráca, a preto považuje za nutné sa ohradíť.

3. Názory. V tomto prípade už človek do svojej reči vkladá určitú interpretáciu faktov, vyjadruje svoje myšlienky, názory: „Zdá sa mi, že telefónny účet je tento mesiac akýsi vysoký.“ „Teším sa, že zajtra ideme celá trieda na výlet.“

Na tejto úrovni sa ľudia začínajú zblížovať (alebo vzdalovať), pretože vyjadrením svojich názorov, myšlienok a pocitov riskujú, že ich iní budú kritizovať. Tým, že vyjadria svoju zaangažovanosť vo veci, som napadnuteľný a zraniteľný. Keď človek cíti, že sa môže slobodne vyjadriť a vysloviť svoje názory, dáva druhým možnosť, aby ho bližšie spoznali.

4. Pocity. Na tejto úrovni vyjadruje, ako sa cíti, ako veci vnímame, ako prežívame určitú situáciu, vyslovuje pocity frustrácie, hnevu, odporu alebo radosti či pohody. Ak ľudia čestne jeden druhému vyjadria svoje pocity, komunikácia na tejto úrovni obohatí a prehĺbi ich vzťah. Človek má pocit, že si ho druhý všimá, že si ho váži, a tak sa cíti v jeho prítomnosti v bezpečí. Môže tiež lepšie pochopiť, čo si myslí a čo cíti ten druhý. Dobrým predpokladom pre fungujúce vzťahy je striedať tretiu a štvrtú úroveň komunikácie.

5. Hlboké vcítenie. Zvlášť užitočné momenty pre budovanie a obohatenie vzťahu nastávajú vtedy, keď človek je naladený na rovnakú vlnovú dĺžku ako ten druhý a dokáže odhaliť svoj najhlbší strach, úzkosť či radosť. Týmto sa stáva mimoriadne zraniteľný, preto-

Jedna z najdôležitejších lekcií, ktorú sa všetci potrebujeme naučiť, je pochopenie faktu, že človek nemôže nekomunikovať.

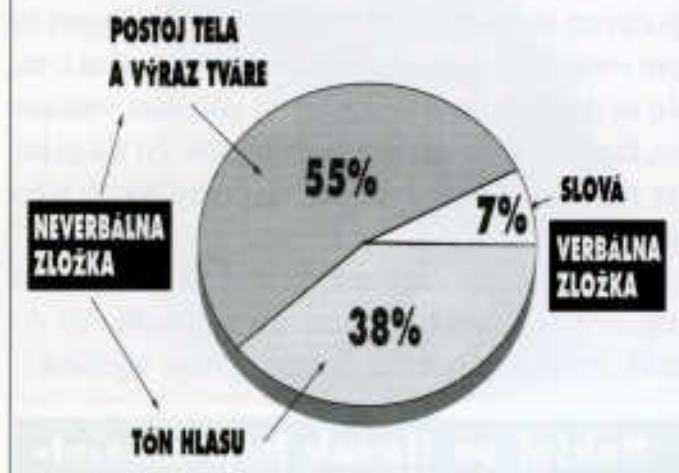
že to, čo komunikuje, môže byť použité proti nemu. Napríklad: „Niekedy mám pocit, že nezvládam to, čo sa odo mňa očakáva.“ Táto úroveň komunikácie vyžaduje, aby sa už predtým vybudoval hlbší vzťah dôvery.

Pokiaľ sa človek bojí odmietnutia, najjednoduchšie je ostať na povrchovej úrovni komunikácie. Keď sa však neotvoríme my, pravidla sa neotvorí ani ten druhý. Ak nekomunikujeme na štvrtej a piatej úrovni, nikdy nepoznáme, čo v tom druhom skutočne je. Kvalitu vzťahu je možno zhodnotiť podľa toho, ktorú úroveň komunikácie najčastejšie dosahuje.

Ako sa efektívne vyjadriť?

Efektívnej komunikácii často bránia rôzne prekážky. Ak človek väčšinou komunikuje rovnakým spôsobom, stavia sa tým do určitej roly.

ZLOŽKY KOMUNIKÁCIE

„Kritik“ je sarkastický, znevažuje druhého, posmieva sa mu: „Ty si ale lenivé dieťa.“ „To sa tak podobá na teba.“

„Laický psychológ“ určuje diagnózu, analyzuje, vyšetruje: „Tvoj problém spočíva v tom, že...“

„Súdca“ zas všetko hodnotí a rýchlo vynáša rozsudky: „Máš to, čo si chcel.“ „Keby si sa viac snažil, mohlo to dopadnúť inak.“

„Dedko Vševedko“ má na všetko konečné slovo. Cíti sa nadradený, povolaný učiť, radiť, kázať: „To nič neznamená. Počúvajte, čo ja poviem...“ „Ja by som to na tvojom mieste nerobil. Je to treba urobiť nasledovným spôsobom...“

„Generál“ má sklony veliť, diktátorským spôsobom určovať, čo by mali druhí robiť: „Okamžite to urob!“ „Nezaujímam ma, čo si myslíš, pusti sa do toho, čo som ti prikázal!“

Všetky tieto spôsoby nenapomáhajú komunikácii, skôr prezrádzajú neistého človeka, ktorý tak reaguje preto, že si nie je istý sám sebou a cíti sa príliš zraniteľný.

Jedným z najťažších problémov v medzifudských vzťahoch je spôsob, ako komunikovať o veciach, ktoré sa nám nepáčia, alebo o správaní, ktoré nás irituje. Nasledujúce rady nám môžu skutočne pomôcť.

1. Sformuluj si svoju požiadavku. Situácia je ľahšia vo vzťahu, kde dvaja ľudia sa vzájomne rešpektujú a záleží im na druhom. Ak jeden urobí niečo, čo je pre druhého neprijateľné, obyčajne stačí, ak si sformulujú svoje požiadavky. Toto je treba vyjad-

riť tak, aby z toho nebolo cítiť žiadne obviňovanie či posudzovanie: „Ak by si sa v budúcnosti mohol vyhnúť takémuto konaniu, veľmi by si ma tým potešil.“ Je treba mať na pamäti, že tón hlasu vyjadrí oveľa viac než slová. Je pravdou, že v mnohých vzťahoch však tento prístup nefunguje.

2. Navrhni alternatívu. Ak ma niečo dráždi alebo rozčuľuje, môžem druhému navrhnúť alternatívne konanie. Ak moja žena tuší, že existuje nebezpečie, že nepridem domov k jedlu včas, navrhne, aby som jej zavolať, len čo sa dozviem, že prídem neskoro. Navrhnutím alternatívneho konania je možné sa vyhnúť mnohým frustrujúcim pocitom.

3. Vyjadruj sa formou „ja“, nie „ty“. Ak ťa znepokojuje, hnevá či dráždi konanie druhého, skús

Je potrebné si uvedomiť, že reč má inú funkciu pre mužov a inú pre ženy. Muži slová používajú najčastejšie preto, aby vyjadrili idey a komunikovali informácie. Ženy zas často hovoria preto, aby navonok prejavili svoje emócie, pocity.

vyjadriť svoje pocity vo forme „ja“. Týmto spôsobom dáš partnerovi najavo, čo cítiš, bez toho, že by si naňho útočil či znevažoval ho. Pri tejto forme reakcie identifikuješ svoje pocity a otvorene, čestne a pritom láskavo ich oznámiš svojmu partnerovi. Takáto komunikácia má podobu: „Ja cítim... (vyjadrí svoj pocit), keď ty... (opíš jeho konanie bez obviňovania), pretože... (uveď, aký vplyv má takéto správanie na teba).“ Všimnime si, aký je rozdiel medzi komunikáciou vo forme „ty“ a „ja“.

„Ty si ale bezohľadný! Ty vždycky myslíš len na seba! Keď prídeš domov, vždy sa iba pozeráš na televíziu. Už mám toho dosť!“ – „Mám pocit, že ma zanedbávaš, pretože nemáme čas sa spolu ani porozprávať. Chcela by som, aby sme si boli blízki.“

„Ty si stále niekde preč.“ – „Mám pocit, že netrávime spolu dosť času.“

Agresívne vyjadrenie vo forme „ty“ vedie druhého k tomu, aby sa bránil, čo vedie k citovému odcudzeniu. Asertívne vyjadrenie vo forme „ja“ vedie druhého k tomu, aby sa zamyslel nad svojím konaním

a zvážil jeho dôsledky. Aj keď táto forma komunikácie nemusí viesť k okamžitej zmene u druhého, pomôže vám, aby ste si uvedomili svoje pocity a naučili sa ich vyjadrovať neútočným spôsobom.

Je dôležitá forma „ja“ použiť hneď, len čo človek cíti, že je podráždený. Ak už problém prerástol všetky medze, ťažko niečo zachraňovať. Okrem toho je potrebné pri tejto forme komunikácie sa vyvarovať toho, aby som som tomu druhému hovoril, čo má robiť. Prikazovanie zväčša vyvoláva u druhých obranné reakcie.

4. Zvoľ správny čas. Napriek tomu, že je správny spôsob, akým reaguješ, a vhodný je i predmet rozhovoru, konverzácia nemusí byť úspešná. Dôvodom môže byť nesprávne zvolený čas. Muž bude ťažko reagovať primerane, ak ho žena zavalí problémami, len čo otvorí dvere bytu po návrate z práce. Žena sotva bude mať chuť rozoberať zníženie výdavkov na stravu, ak s ňou začnete o tom hovoriť pri jedle, ktoré pre vás tak starostlivo pripravila. Načasovanie konverzácie je veľmi dôležité, zvlášť, ak máme na srdci niečo veľmi osobné.

5. Hovor konkrétne a jasne. Mnohé nepochopenie je zapríčinené tým, že sa vyjadrujeme príliš nejednoznačne. Ak mám pocit, že som niečo povedal, ale ten druhý to v mojej reči nepostrehol, môže mi pomôcť jasné vyjadrenie zámeru. Namiesto: „Chcelo by to niekam vypadnúť,“ je lepšie povedať: „V nedeľu dopoludnia som chcel ísť na ryby.“ Alebo namiesto vyjadrenia: „Stále sme len sami,“ zvoľme trebárs tento spôsob: „Na sobotu k nám pozvem na návštevu Novákovcov.“

6. Buď pozitívny. V mnohých domovoch má viac ako 80 % komunikácie negatívny charakter. Po čase to ľuďom môže pripadať bežné. Je dôležité byť k druhým pozitívny a doceniť ich.

7. Rešpektuj názor svojho partnera. Nemusíš súhlasiť so všetkým, čo ten druhý robí. Rešpektuj však jeho právo na vlastný názor a postoje. Ak ti záleží na tvojom pohľade na vec, buď ochotný vypočuť aj toho druhého. Všeobecne platí, že tvoja reč by nemala tvoriť viac ako 50 % vašej vzájomnej komunikácie.

Ako načúvať?

Väčšina z nás radšej rozpráva než načúva. Máme radi, keď môžeme vyjadriť svoje myšlienky, povedať,

čo vieme a čo cítime. Oveľa viac času vynakladáme na vyjadrenie svojich nápadov, než na vnímanie toho, čo vyjadrujú druhí.

Je rozdiel medzi počúvaním a načúvaním. Pri počúvaní vnímam obsah hovoreného a aplikujem to pre svoje ciele. Načúvanie znamená zaujímať sa o to, čo sa deje v druhom človeku. Pri počúvaní vnímam to, čo sa hovorí a ako to pôsobí na mňa. Pri načúvaní sa snažím pochopiť, aké má ten druhý pocity a čo prežíva.

Keď niekomu načúvam, snažím sa mu tým dať najavo: „Mám o teba záujem ako o človeka. To, čo cítiš, je pre mňa dôležité. Vážim si tvoje myšlienky,

Pokiaľ sa človek bojí odmietnutia, najjednoduchšie je ostať na povrchnej úrovni komunikácie. Keď sa však neotvoríme my, spravidla sa neotvorí ani ten druhý.

aj keď nemusím súhlasiť s tvojimi závermi. Viem však, že pre teba sú dôležité a že mňa môžu obohatiť. Nechcem ťa zmeniť ani súdiť, ide mi však o to, aby som ťa pochopil a poznal.“

Podobne ako pri vyjadrovaní, aj pri načúvaní existujú určité typy poslucháčov, určité roly, ktoré sú prekážkou efektívnemu načúvaniu.

„Unudený poslucháč“ všetko na svete už počul. Nie je možné ho prekvapiť, ani nájsť uňho podporu či povzbudenie. „Zas to samé...“ „To už poznám naspamäť.“

5 ÚROVNÍ KOMUNIKÁCIE

FOTO VIT BARTA

„*Selektívny poslucháč*“ si vyberá z konverzácie to, čo ho zaujíma, a ostatné nevníma. Taký človek je schopný počúvať jedným uchom dnu a druhým von dovtedy, kým nezaznie niečo, čo ho zaujme. Vtedy okamžite zbystrí svoju pozornosť. Niektorí zámerne nepočujúvajú nič, čo by ich znepokojilo, vyrušilo, bolo iné, než na čo sú zvyknutí. Treba si uvedomiť, že tým, že odmietame počuť to, čo počuť nechceme, nič nezískame, naopak veľa strácame.

„*Urážlivý poslucháč*“ chápe všetko, čo povie, ako útok proti svojej osobe. Muž napomenie deti za to, ako sa správajú pri stole – a žena sa urazí, lebo to chápe ako osobný útok na to, ako ich v priebehu dňa vychováva.

„*Skokan do reči*“ trávi väčšinu času tým, že si pripravuje to, čo chce povedať on, a nie tým, že načúva. Pretože mu ide len o jeho myšlienky, tomu, čo sa hovorí, venuje pozornosť len natoľko, aby využil drobné zaváhania či pauzu a vpadol do vety svojím: „To nič nie je. Mali by ste počuť, čo sa prihodilo mne...“ Alebo v lepšom prípade: „To mi pripomína...“

Do tejto kategórie patrí aj „*chronický naprávač*“, ktorý nenechá svojho partnera, aby porozprával príbeh tak, ako ho on vnímal. Neustále ho opravuje tým, že uvádza „na pravú mieru“ nepodstatné detaily.

„V nedeľu sme sa vydali na cestu...“

„Nie, veď to bol piatok...“

„Dobre, v piatok, keď deti prišli zo školy, sme sa vydali na cestu...“

„Ako môžeš povedať, že keď deti prišli zo školy, veď už bola tma a ešte predtým sme sa navečerali?!“

Aktívne načúvanie

Ak dôraz na komunikáciu je záležitosťou posledných dvadsiatich piatich rokov, dôraz na aktívne načúvanie je ešte novší. Pri aktívnom načúvaní poslucháč najprv „počuje“ pocit a až potom spracováva informáciu. Toto je dôležité zvlášť vtedy, ak partner prežíva nejaký problém – hnev, frustráciu, osamelosť, zmalomyseľnosť, bolesť. Spontánna reakcia na tieto pocity by bola negatívna. Pri **aktívnom** načúvaní, čo vyžaduje úsilie zo strany počúvajúceho, odkladám nabok svoje osobné pocity, aby som pomohol partnerovi lepšie vyjadriť jeho pocity, a tým ho mohol hlbšie pochopiť.

Mnohé nepochopenie je zapríčinené tým, že sa vyjadrujeme príliš nejednoznačne.

Nasledujúce rady nám pomôžu zlepšiť našu schopnosť aktívne načúvať.

1. Buď citlivý na neverbálne signály. Komunikujeme nielen slovami, ktoré vyslovíme, ale aj tým, čo nehovoríme. Telesné prejavy tvoria viac ako polovicu komunikácie, sú teda oveľa silnejšie než slová. Vnímaj tiež výraz tváre, postoj tela, gestá, zataté zuby či päsť, nervózne podupávanie nohami či poklepkávanie prstami...

Samozrejme, to isté sa vzťahuje aj na teba ako poslucháča. Podporuješ svojimi neverbálnymi prejavmi toho druhého, aby rozprával, aby sa otvoril, alebo mu svojou mimikou, držaním tela, pohľadmi (napríklad odbiehajúcimi k televíznej obrazovke alebo novinám) a pod. dávaš najavo, že ťa to veľmi nezaujíma a že by si najradšej bol niekde inde?

2. Spätná väzba. Vyjadrí svojimi slovami to, čo si počul. V rozhovore je veľmi dôležité nielen prikyvovaním či drobnými slovnými spojeniami povzbudzovať partnera, aby pokračoval, ale tiež vyjadriť vlastnými slovami to, čo som z konverzácie pochopil.

Napríklad manželka povie („ja“ väzbou): „Cítim sa osamelá, pretože takmer žiadny večer nie si doma. Keď doma si, tak si buď unavený, alebo sa pozeráš na televíziu. Potom mám pocit, že ti na mne nezáleží a že ma nemá rád. Bola by som rada, keby sme si boli bližšie.“

Manžel potom svojimi slovami opätuje: „Ak tomu dobre rozumiem, máš pocit, že trávim príliš veľa času v práci mimo domov, a tak ťa zanedbávam.“ Je dôležité, aby ona mala spätnú väzbu, t. j. aby cítila, že bola vypočutá.

3. Uvedom si, že druhý má právo na svoje pocity. Niekedy muž môže mať dojem, že už toho vypočul dosť a teraz by mal uviesť dôkazy pre podporení svojho pohľadu na vec: „Čo tým chceš povedať, že nie som dosť doma? Minulý týždeň som bol

Nemusiš súhlasiť so všetkým, čo ten druhý robí. Rešpektuj však jeho právo na vlastný názor a postoje.

doma dva večery.“ Ak muž takto zareaguje, tým len dokazuje, že nenačúval jej **pocitom**.

Je skutočnosťou, že žena sa **cíti** zanedbávaná. Toto nezmení žiadny protiargument. Naopak, argumenty ju privedú len k tomu, že sa začne brániť a vehementnejšie presadzovať svoj pohľad na vec. Muž nemusí súhlasiť s jej **výkladom** vecí, ale v tejto situácii nepomôže nič iné, len vnímať a pochopiť pocity, ktoré žena má.

Samozrejme, že manžel má tiež právo na svoje pocity a názory. Príde čas, že ich vyjadrí („ja“ väzbou). Teraz však na to nie je vhodná doba. Aktívne načúvať znamená pochopiť pocity druhého bez toho, že by som okamžite navrhoval riešenie. Príliš často prichádzame s riešením prv, než rozumieme problému.

Správna reakcia je teda: „Ty cítiš...“ „Zdá sa mi, že naozaj...“ „Musíš skutočne byť...“ Týmto spôsobom človek identifikuje správny pocit hovoriaceho a dáva mu možnosť, aby pokračoval, a tak úplne dostal zo seba to, čo prežíva.

Ak rýchlo prídem s riešením, možno (v lepšom prípade) vyriešim bezprostredný

problém, ale nevyliečia sa pocity, ktoré sa v druhom hromadili už dlhší čas. A ak sa nedostanú von, vybuchnú opäť v inej situácii, pretože z dlhodobého hľadiska sa neriešila príčina.

Bez komunikácie sa nedá žiť

Komunikácia, vrátane aktívneho načúvania, je pre náš život veľmi dôležitá. Keď sa naučíme správne komunikovať s inými, niečo sa s nami stane. Naše postoje a názory sa môžu meniť, keď lepšie porozumieme tomu, čo cíti ten druhý. Vzťahy s inými ľuďmi sa môžu stať radostnou skúsenosťou a novým odhalením v našom živote. Tým, že sa otváram skúsenostiam druhých, prehodnocujem svoje skúsenosti. Človek, ktorý musí mať za všetkých okolností pravdu, sa bude brániť tomu, aby prehodnocoval seba a svoje pohľady na svet. Bude mať strach vystaviť sa iným skúsenostiam a pohľadom než svojim vlastným. Tým sa však o veľa pripravuje.

„Nie je dobre byť človeku samotnému,“ hovorí sa v Biblii (1 Moj 2,18). Každý z nás je sám osebe tak trochu čudák. Práve vo vzťahu k iným získavame dôležitý rozmer našej ľudskosti. A žiadny vzťah nemôže trvale existovať bez komunikácie.

DR. DANIEL DUDA

V Edícii Znamená doby práve vychádza

MODLITBA

Aký má zmysel?

Aký zmysel má modlitba – teda rozhovor s Bohom? A má vôbec nejaký? K čomu slúži? Nie je to prežitok, tak trochu z módy? Ako môže vyzeráť? Kedy, kde, ako často a o čom s Bohom hovoriť? Na tieto a ďalšie podobné otázky vám pomôže odpovedať táto brožúra.

Brož., cca 16 strán, cena 5,- Sk.

Objednávky zasielajte na adresu

Advent-Orion, Šafárikova 8, 036 08 Martin 8

MOJA HUDBA JE MOJÍM OBRAZOM

Hudobník, spevák, textár. Otec troch detí, žije v juhoanglickom meste Bath. Stretli sme sa s ním v pražskom kultúrnom dome Eden niekoľko hodín pred jeho vystúpením. Na naše otázky odpovedal bez známok náhlenia alebo nervozity, ako by sa dalo pred koncertom predpokladať. Azda práve pre tú pohodu, ktorá naše stretnutie ovplyvnila, sme si dovolili začať s otázkami veľmi zoširoka.

Musia sa skutočne uznávaní hudobníci so svojimi schopnosťami narodiť, alebo z nich uznávaných hudobníkov urobí až tvrdá práca?

Určite sa rodia aj ľudia so zvláštnym hudobným nadaním, ale domnievam sa, že – rovnako ako v každom inom remese – človek na sebe musí veľmi tvrdo pracovať, študovať a byť otvorený stále novým myšlienkam a podnetom.

Pre mňa osobne bola hudba už od detstva akýmsi vyjadrovacím prostriedkom tam, kde mi nestačili slová. V našej rodine vládla tvorivá atmosféra. Otec síce nemal najkrajšie spomienky na svojho učiteľa hudby (bil ho pri hodinách po prstoch a úplne ho od učenia odradil), ale hrával aj v dospelosti – podľa sluchu. Pamätám sa na nedeľné rána u nás doma, kedy otec hrával na klavír krásne chválospevy. Mamička sa tiež venovala hudbe, aj keď nikdy nie ako profesionálka. Vyrástol som teda v prostredí, ktoré vo mne pestovalo kladný vzťah k hudbe, hoci až v mojich sedemnástich alebo osemnástich rokoch mi bolo jasné, že sa hudba stane mojim povoláním.

Čo všetko ovplyvnilo váš vzťah k hudbe a kým ste boli, okrem vašich rodičov, ovplyvnení vo svojej tvorbe?

Som dieťa šesťdesiatych rokov. Tie sa ešte dnes považujú, pokiaľ ide o svet popu a rocku, za roky revolučné. Myslím si, že som mal veľké šťastie. Vyrastal som síce v prostredí klasickej hudby, ale po celú dobu som tiež intenzívne vnímal hudobnú explóziu nových prúdov. Áno, moju vlastnú tvorbu formovala veľmi silne hudba šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov. Okrem známych popových skupín ma tiež ovplyvnila černošská hudba. Myslím si ale, že sa mi veľmi skoro podarilo rozvinúť aj vlastný štýl. Za svoj úspech v tejto oblasti vďačím tiež svojmu učiteľovi hudby. Učil ma hrať na klavíri. To on ma priviedol na myšlienku, že by sa mi hudba mohla stať životným povoláním. Bol jedným z mála učiteľov, ktorý veľmi nadšene podporovali moju vlastnú tvorbu. Môj skvelý učiteľ mi proste raz povedal: „Adrian, vieš, to čo píšeš, je veľmi krásne. Možnože by si mal

premýšľať o tom, čo s hudbou v budúcnosti urobíš.“ No a tak som šiel na hudobnú akadémiu. Absolvoval som ju v roku 1975 a to bol vlastne začiatok mojej dráhy hudobníka.

Nie je ťažké rozumiť vašej hudbe. Je možné v nej nájsť istotu a určitý druh bezpečia. Boli by ste ochotný kvôli vkusu poslucháčov ustúpiť od svojich pôvodných zámerov vo svojej tvorbe?

Hudba je pre mňa akýmsi pokračovaním mojej duše, môjho srdca, mojej mysle a nenárokuje si vyhovieť každému. Ľudia tvoria hudbu z najrôznejších dôvodov. Ja sa pokúšam ľuďom oznámiť to, čo sám cítim, to, čo je vo mne. Pripúšťam, že na-

hrávanie platní môže môj pôvodný zámer viesť často myšlienkovo úplne iným smerom, než som si prial. Vďaka nahrávaniu som totiž obklopený mnohými hudobníkmi, ale tiež producentmi – a nezapieram, že rovnako ako ovplyvňujem ja ich, ovplyvňujú aj oni mňa. Umelec musí do každého albumu vniesť niečo nové, osviežujúce, aby sa vyhol zbytočnému opakovaniu rovnakej formy. Napríklad na svojej poslednej, šiestnástej platni som oveľa viac pracoval s tónmi Afriky a Ázie.

Myslíte si, že je rozdiel medzi tvorbou kresťanského umelca a umelca, ako hovoríme – „neveriaceho“? Je správne rozdeľovať hudbu na „svetskú“ a náboženskú?

Pre mňa osobne bola hudba už od detstva akýmsi vyjadrovacím prostriedkom tam, kde mi nestačili slová.

Takéto udalosti sledujeme každý deň a všetkých nás to ovplyvňuje. Núti nás to stať sa tvrdými. Vďaka otrasným informáciám sa ľudia stávajú veľmi apatickými k utrpeniu druhých a nie sú schopní súcitu.

Najprv sa rýchlo pozrime na to, ako vidím súvislosti medzi vierou a hudbou. Pred chvíľou som vám povedal, čo pre mňa hudba znamená. To isté môžem povedať o svojej viere. A nespomínam si, že by to bolo v mojom živote inak. Moja hudba i cesta viery sú v mojom živote od samého začiatku hlboko prepojené. Nepoznám vo svojej tvorbe obdobie, kedy moje piesne boli viac kresťanské a kedy menej. Ako štrnásťročný som sa snažil príbeh o ukrižovaní a vzkriesení Ježiša vniesť hlbšie do svojho vlastného života. A chcel som to vyjadriť hudbou. Bolo to prirodzené.

Čo sa týka delenia hudby na svetskú a duchovnú, nezdá sa mi, že by to umelcom – rovnako ako samotnej hudbe – prospelo. Práve naopak. Kedysi také delenie neexistovalo, ale naše i to minulé storočie ho pozná. Zdá sa, akoby si mnoho kresťanov zvolilo dualistický prístup k životu. V ňom niečo patrí Bohu a niečo zasa nie. Myslím si, že taký pohľad na svet je v mnohých ohľadoch na škodu.

Aj ja som bol v pokušení takto deliť svet. Všetkému som však lepšie porozumel, keď som začal s dôkladným štúdiom židovskej histórie, tak ako ju sledujeme v Starej zmluve. Kládol som si otázky, ako židia kedysi dávno chápali Boha i svet, ktorý stvoril. Prišiel som na to, že rozlišovanie medzi sekulárnym a duchovným vôbec nepoznali. Takéto rozlišovanie je

podľa mňa tak trochu falošné. Viete, Boh zostáva naším Bohom vždy, či už napríklad jeme, alebo pred ním klačíme. Je s nami stále. Cíti s nami. Pre mňa osobne znamenal pohľad do dejín Starej zmluvy akési moje vlastné znovunájdenie. Zbavil som sa mylných výkladov širokej a úzkej cesty. Široká cesta podľa mnohých znamená len večierky, kino a všetko, čo máte radi, a úzku cestu predstavuje kostol, modlitba a štúdium Biblie. Myšlienka úzkej a širokej cesty je správna, ale predstavy o nej často už nie. Na týchto cestách neexistuje dualistické myslenie, ktorého sa stále ešte drží mnoho kresťanov. Patrím predsa Bohu. Celý, on ma vykúpil a urobil môj život krásnym. A do takého života patrí aj hudba.

Čo si myslíte o dnešnom svete? Ako sa vám javí? Čo ľudia najviac potrebujú? Má aj v tejto súvislosti vaša hudba nejaké poslanie?

Dnešný svet ma veľmi skľučuje. Vyzerá hrozne, súdiac podľa spravodajstiev, ktorými nám televízia každú hodinu sprístupňuje miesta ľudského nešťastia a biedy. Žijeme v generácii, ktorá má možnosť prostredníctvom televízie pozorovať skutočnú vojnu. Televízia nás zavedie do Rwandy, aby sme poznali, čo znamená genocída, zavedie nás do Bosny a Chorvátska, navštívime s ňou Čechensko. Takéto udalosti sledujeme každý deň a všetkých nás to ovplyvňuje. Núti nás to stať sa tvrdými. Vďaka otrasným informáciám sa ľudia stávajú veľmi apatickými k utrpeniu druhých a nie sú schopní súcitu. Samozrejme, sú veľké časti sveta, kde je krásne, žije sa v mieri. Dejú sa tam dobré veci, kultúra rozkvitá, hrá sa hudba, maľujú sa obrazy. Ale nikto sa ani tam nevyhne vplyvu médií. Takéto veci vedú k rozčarovaniu a beznádeji i v krajinách, kde je klud.

Je očividné, čo ľudia potrebujú. Chýba im úzky a krásny vzťah s Bohom Stvoriteľom. Pre takýto spôsob života nemám žiadny jednoduchý recept. Avšak aj dnes mnoho ľudí vyvíja chvályhodné úsilie v prospech druhých – biednych – a práve trebárs takáto činnosť nás môže priviesť

k jadrú riešenia otázky, čo je zmyslom života. Vo svojom diele „City of Peace“ (Mesto mieru) sa snažím viac odhaliť, čo pre človeka znamená to, keď mu Boh dáva prikázania. Boh to nerobí pre svoje potešenie, ale pretože vie, že nám rešpektovanie jeho prikázaní prinesie požehnanie.

Ludia potrebujú znova pochopiť význam ukrižovania Ježiša Krista. To bolo predsa to miesto, kde vzal Boh na seba naše nešťastia a naše slabosti a dal nám nádej. Len tak môžeme vstúpiť do nového a skutočného vzťahu s Bohom. V dôsledkoch to potom znamená mať širšiu perspektívu. Som hlboko presvedčený o zmysluplnosti zapojenia kresťanov do politického a sociálneho, ekonomického a kultúrneho života. Je veľmi krásne veriť, ale ak to má význam len pre nás samých, potom nám musí niečo zúfalo chýbať.

Ako vám viera v Boha pomáha v živote? Myslíte si, že byť kresťanom je určitou prednosťou alebo výhodou?

Pokiaľ ide o to, aké poslanie má v tomto kontexte moja hudba, potom by mala byť hudbou skutočne pravdivou. Je to viac než len česťnosť, je to niečo oveľa hlbšie. Hudba musí zostať verným obrazom toho, čo som ja sám.

Moja viera v Boha je obsiahnutá v celom mojom bytí. Nič nie je mimo jej vplyvu. A nie je tiež nič v mojom živote, o čom by Boh nevedel. Všetko, čo som, je súčasťou toho, čím mi dovolil sa stať a mám nádej, že zmení aj to nedobré, čo sa v mojom živote objavuje a čo je treba zmeniť.

Je veľa ľudí, ktorí si myslia, že keď sa niekto stane kresťanom, znamená to rad obmedzení. To je omyl. Rád by som povedal, že keď uveríme, je to akoby sme úplne rozvinuli maliarske plátno a dovolili Bohu, aby na ňom namaľoval svoj obraz. Keď sa tak niekedy dívam späť na svoj život, hovorím si, že azda by bol môj život bez Boha aj ľahší, ale potom si pripomeniem príbeh, ktorý opisuje zápas anjela s Jákobom. Tento príbeh mi pomohol nájsť odpoveď na otázku, kým je pre nás Boh. Boh reaguje na naše správanie a ochotne pristu-

**Deň poznania sa blíži,
naplnia ma svätým strachom,
bude sa platiť.**

Pane, príď skoro a odhod' túto ťažobu.

**Daj mi túžbu, oslobod' ma,
daj mi voľnosť, po ktorej túžim.**

Daj najst' hladujúcemu, boľavému srdcu.

Tu stojím, pomôž mi znova začať.

**Uchop môj život a daj mi
nový začiatok.**

(Z piesne „Prečo to tak musí byť?“)

puje aj na zápas, ktorý my s ním zvädzame. Chce nám požehnať, rovnako ako požehnal vtedy Jákobovi, keď mu dal meno Izrael.

Prišiel organizátor večerného vystúpenia Adriana Snella. Pochopili sme. Je čas končiť. Magnetofónová páska sa zastavila. Ešte úsmev, podanie ruky a pranie všetkého dobrého na rozlúčku.

Večerné vystúpenie splnilo naše očakávania a atmosféra v naplnenej sále bola skutočne skvelá. Adrian nás o svojej láske k hudbe presvedčil nielen slovami, ale predovšetkým samotnou hudbou. Ten, kto navyše rozumel textom, ktoré potom večer zazneli, poznal, že v Snellovej hudbe ide o niečo oveľa viac než len o krásu formy, ide o človeka a jeho životné zápasy, ktoré nie sú síce ľahké, ale nie sú bez nádeje.

PETER POLAŠKO A JAN BARTA

Je veľa ľudí, ktorí si myslia, že keď sa niekto stane kresťanom, znamená to rad obmedzení. To je omyl. Rád by som povedal, že keď uveríme, je to akoby sme úplne rozvinuli maliarske plátno a dovolili Bohu, aby na ňom namaľoval svoj obraz.

R O Z N Y J

MESTO HRÔZY

ГРОЗНЫЙ

Vždy som si myslel, že priliehavé mená niektorých miest vznikali na základe udalostí alebo okolností, ktoré sa ich dotkli na začiatku ich histórie. V prípade mesta Groznyj je to naopak. Názov tejto čečenskej metropoly akoby bol chmúrnym

Foto Autor

proroctvom, ktoré predurčilo jeho obyvateľov prežiť hrôzy porovnateľné azda len s dôsledkami nám tak nepríjemne známej druhej svetovej vojny.

Keď som sa na začiatku čečensko-ruského konfliktu v televíznych spravodajských reláciách dozvedal, že sa v hlavnom meste Čečenska tvrdo bojuje, bolo mi jeho obyvateľov ľúto. Zábery rozbitých domov a pohľad na ešte horiace trosky ma však nechávali v rovnakom stave nezúčastnenosti, asi ako hodina dejepisu o druhej svetovej vojne. „Je to síce zlé, ale ďaleko odo mňa...“ Vtedy som ešte netušil, že o pár týždňov si budem môcť svojou vlastnou kamerou urobiť „vlastnoručné“ zábery vojnou sužovaného mesta...

Všetko sa zbehlo tak rýchlo, že som nemal ani veľmi veľa času na nejaké veľké premýšľanie a plánovanie. Po štyroch dňoch nevyhnutných príprav na 3000 km dlhú cestu som sedel za volantom sprievodného vozidla Adry (Adventistickej agentúry pre pomoc a rozvoj), ktoré sprevádza konvoj troch plne naložených kamiónov, vypravených touto nadáciou na cestu do Inguška. Až do posledného miesta zaplnené potravinami určenými pre rýchlu

pomoc utečencom z Grozného, smerovali kamióny do ingušského mesta Nazran. V tomto meste – od Grozného vzdialenom asi 70 km – živia stovky, ba tisícky utečencov, ktorí opustili svoje domovy s holými rukami.

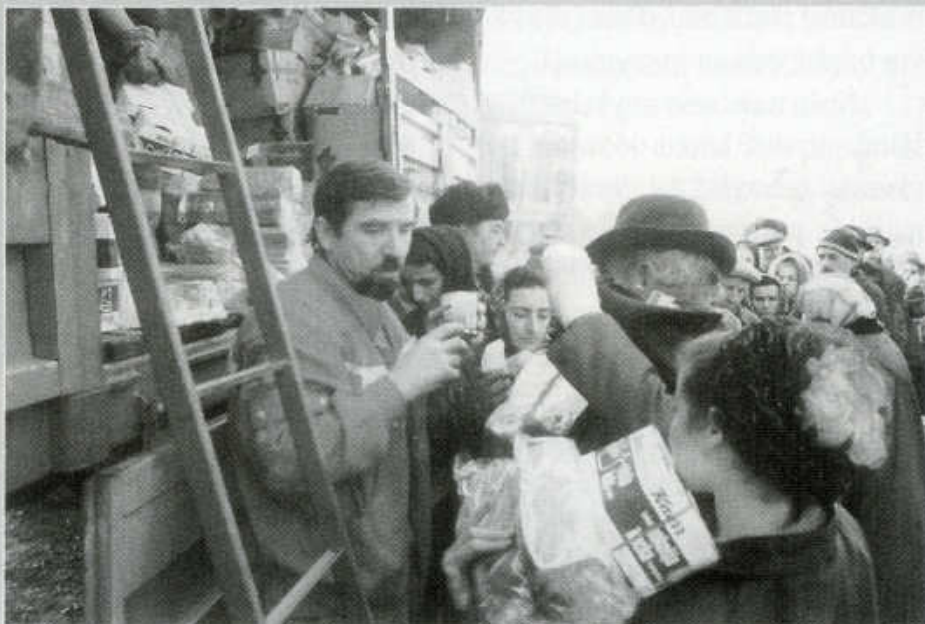
Keď sme po niekoľkých dňoch takmer nonstop jazdy odovzdávali dovezené potraviny a šatstvo, počuli sme z nejedných úst: „Tam v Groznom ešte zostali mnohí z našich ľudí, ktorí sú na tom ešte horšie než my! Nemohli by ste pomôcť tiež im?“

O „chcenie“ by nešlo. Samozrejme, že by sme chceli byť čo najviac užitoční – keď už sme podnikli tak dlhú cestu, tak tých pár kilometrov navyše by pre nás už nebolo prekážkou. Avšak dostať sa s humanitnou pomocou do miest, kde sa stále ešte bojuje, to nebola len otázka ochoty. Šlo predovšetkým o vybavenie oficiálneho povolenia pre vstup do priestoru vojnového konfliktu. Hoci sa to na prvý pohľad zdalo byť nemožné a zbytočné, predsa sme o povolenie ku vstupu kamiónu s humanitnou pomocou Adry do Grozného požiadali. A to, čo sa zdalo nemožné, sa podarilo. Povolenie sme dostali. Pravda, bolo to síce s podmienkou, že musíme do mesta prísť obchádzkou – asi o 100 km dlhšou prístupovou cestou, pretože na tej bližšej sa ešte včera strieľalo. O to viac sme si však priali byť svojou pomocou prospešní práve tým, ktorí ju najviac potrebujú – trpiacim a od okolitého sveta odrezaným obyvateľom Grozného.

Znamenalo to prejsť desiatky kilometrov doslova poľnými, neu-

držiavanými cestami, prekonať nepríjemné stúpania, pri ktorých sa nám niekedy zdalo, že ich s ťažkým nákladom ani nezdo-
láme, a v neposlednom rade aj prejsť ruskými armádnymi kontro-
lami, ktoré sa nedôverčivo poze-
rali na každého cudzinca prichá-
dzajúceho do týchto miest. Z roz-
právania tunajších obyvateľov sme
vedeli, že dostať sa až k cieľu sa
podarilo len máloktorým organi-
záciám privážajúcim pomoc. Zlé
skúsenosti s niektorými iniciatíva-
mi a nedôvera ruských veliteľov

boli väčšou prekážkou než samot-
ný terén. Obavu, že pod hroma-
dou jedla môžu byť ukryté zbrane
pre čečenskú opozíciu, pomohla
rozptýliť len prítomnosť lekárky
z Grozného, ktorá nakoniec súhla-
sila s tým, že túto nebezpečnú
cestu s nami podnikne. Velitelia,
ktorí ju poznali už z minulých ak-
cií, nám preto boli ochotní otvoriť
dvere, pre cudzincov inak „her-
meticky“ uzavreté.

A potom, keď sme prešli
poslednou ruskou kontrolou na

predmestí Grozného a prekľučko-
vali s plne naloženým kamiónom
medzi dômyselne vybudovanými
zátarasmi, ocitli sme sa na prahu
hrdého, ešte nedávno krásneho
výstavného hlavného mesta Groz-
nyj. Ostnatým drátom pretkané
ťažké vráta zátarasy nám uzavreli
cestu späť a my sme vyrazili v ús-
trety mestu, ktoré naplňalo svoj
názov do posledného písmena.

Je 7. marca 1995. Mesto, ofi-
ciálne s viac než 450 000 obyva-
teľmi, mi v túto chvíľu pripomína-

lo skôr smutný cintorín než mies-
to pre život.

Ťažko ešte aj teraz s odstu-
pom času hľadám slová, ktorými
by som vyjadril to, čo sme okolo
seba videli a v sebe cítili. Domy
nesúce na sebe jazvy po guľomet-
nej palbe, krátery od granátov,
okná bez skiel, ohorené trosky tr-
čiace k nebu ako varovné prsty,
dlhé ľudoprázdne ulice bez jedinej
známky života pôsobili tiesnivo.
Čím hlbšie sme prenikali do vnú-
tra mesta, tým bolo dielo skazy
viditeľnejšie. Na prvý pohľad bolo
jasné, že žiadne zo základných
„civilizačných“ zariadení tu ne-
môže fungovať. Pretrhnuté elek-
trické vedenie, narušené plynovo-
dy, rozbitá kanalizačná sieť, ne-
fungujúci vodovodný systém, to
všetko spôsobilo, že obyvatelia
hromadne opustili svoje domovy.
Všade, kam sme sa pozreli, bola
spúšť a sutiny, a ani domy, ktoré
akoby zázrakom prežili bez väč-
šieho úrazu, nejavili žiadne znám-
ky toho, že by v nich niekto býval.
Len tu a tam sme zazreli osamelú
postavu plaziacu sa ako tieň medzi

troskami, svedčiacu o tom, že život tu ešte celkom nevymizol.

„Nešli sme sem zbytočne?“ – „Budeme mať komu odovzdať tie metráky potravín?“ – „Stojí vôbec niekto o našu pomoc?“ ... Zasta-

vujeme a oslovujeme niekoľko okoloidúcich postáv. „Vezieme vám jedlo, oblečenie, topánky..., prídte k prezidentskému palácu, budete si môcť vybrať...“ Nezdá sa však, že by prejavovali nejaký zvláštny záujem, apaticky pokračujú v ceste za svojím, nám neznámym cieľom. Čím bližšie sme k centru mesta, tým žalostnejší pohľad sa naskytá našim očiam. To už nie sú tie tri alebo štyri stále sa opakujúce zábery z televízie, ale pohľad na desivú realitu, ktorá svojím rozsahom prekonáva aj moje najobávanejšie predstavy. Počul som rozprávať svojho otca o hrôzach vojny, ktorú prežil v jej závere v Nemecku, čítal som o rozbombardovaných Drážďanoch – neviem, ako to vtedy skutočne vyzeralo, ale to, čo som videl okolo seba tu, ma zarážalo svojou realitou.

Obrnené vojenské transportéry prechádzajúce okolo s vojakmi sediacimi za guľometmi pripravenými k strelbe, vojaci stojaci na rohoch ulíc so samopalom a neprestrelnými vestami, to všetko sa mi zdalo naraz tak neskutočne

hrozné, že som si pripadal ako divák sledujúci scénu z nejakého akčného filmu, ktorý musí predsa o chvíľu skončiť a všetko bude zasa v poriadku, tak ako má byť...

Na ľudoprázdnom námestí pred zamíňovaným prezidentským palácom sme zastavili a začali pripravovať výdaj dovezených potravín. Opäť nás napadali už skôr zmienené otázky. „Bude to komu odovzdať? Veď tu nikto nie je!“ Tieto pochybnosti sa však

živote, pokoji a bezpečí, po živote v mieri a pohode.

S blížiacim sa večerom začalo citeľne narastať napätie a nervozita, ako medzi vojakmi varujúcimi nás pred nebezpečenstvom hroziacim v noci od „sniperov“ (ostrelovačov), tak aj medzi ľuďmi čakajúcimi na svoj prídel... A potom sme naraz zasa tak nečakane ako pri príchode obyvateľov Grozného zostali uprostred prázdneho námestia sami.

ukázali zbytočné. Naraz, v priebehu niekoľkých minút, ako na zavolanie prichádzali zo všetkých strán muži, ženy s deťmi, starí i mladí ľudia, ktorí nás doslova obkľúčili a v rýchlosti si preberali to, čo sme doviezli. Z ich očí aj slov bolo možné vyčítať vďačnosť, s ktorou to málo, čo sme im mohli dať, prijímali... Nebolo veľa času na rozprávanie, ale z tých niekoľkých rozhovorov, ktoré sa nám naskytli, sme vycítili, ako veľmi každý z nich túži po normálnom

Rýchlo sme zbalili zvyšky vecí, ktoré nenašli adresáta, aby sme ešte pred zotmením opustili mesto, v ktorom v noci platí stanné právo, a mohli sa vrátiť späť do normálneho života. Späť ku svojej práci, k svojim milým, k svojim záľubám, k plnému stolu do radostného spoločenstva... Tí, ktorých opúšťame, však zostávajú tu – v meste s priliehavým názvom GROZNYJ.

JAROSLAV ŠLOSÁREK

Keď Pavol zakladal zbor v Efeze, strávil tam niekoľko rokov. Len čo však miestni remeselníci usúdili, že jeho poslanstvo ohrozuje ich živobytie, vzbúrili sa a prinútili ho, aby sa vydal na ďalšiu cestu.

PLNOSŤ EVANJELIA

List Efezským

Prečo bol napísaný?

Istý komik raz poznamenal, že svet sa skladá z dvoch druhov ľudí: Z tých, ktorí ľudí delia na dva druhy, a z tých, ktorí takto ľudí nedelia. Je prekvapujúce, ako často sa naše rozhodnutie zredukuje iba na dve alternatívy. Pepsi alebo Coca-Cola, PC alebo Macintosh, HZDS alebo KDH. Hoci možno existujú aj iné možnosti voľby (napríklad ovocné šťavy, NeXT a rôzne iné strany), z určitých dôvodov je tretia alternatíva často celkom mimo hry.

Podobnému problému čelili aj kresťania, keď sa písal List Efezským. Ani židia, ani pohania – oni boli „tretou rasou“ rímskeho impéria – a impérium z toho veľkú radosť nemalo. Rimania rozdeľovali náboženstvá tohto sveta práve do dvoch kategórií: na legálne a nelegálne. A kresťanstvo – keď pretrhlo svoje putá so „zákonným“ židovským náboženstvom – muselo si nájsť svoje miesto. Inými slovami: kresťania si potrebovali ujasniť, kto vlastne sú. Museli preukázať svoju totožnosť, inak nemali „právo“ na „riadnu“ existenciu. Nemali na výber. Pretože – ako to často býva – ani v tomto prípade neexistovala tretia alternatíva.

Čo sa z tejto knihy môžem naučiť?

V centre pozornosti Listu Efezským – práve tak ako i pastierskych listov (1. a 2. list Timoteovi a List Titovi) – stojí kresťanská cirkev: jej zmysel, cieľ a jej fungovanie.

Na rozdiel od pastierskych listov je však List Efezským viac filozofický. Jej autor neuvádza, aký má byť trebárs biskup alebo diakon. List sa nezaobera ani natoľko tým, ako má cirkev fungovať, ako skôr tým, prečo má tak fungovať, aký je jej zmysel.

A to je to podstatné. Pretože vtedy, rovnako ako teraz, považovali niektorí cirkev za „prekážku“, za isté obmedzenie – za čosi, čo stojí ako skryšia v polovici cesty, ktorá je tu pre tých, ktorí nemajú dosť sily na to, aby po nej šli sami. Iní videli cirkev ako arénu – teda miesto, kde mohli slúžiť len tí nadaní. A ďalší zasa ako skleník – zastrešený priestor, vzdialený od reálneho sveta, kam sa človek môže uchyliť, aby sa venoval duchovným veciam.

List Efezským cirkev definuje ako Kristovo telo. A ako taká je cirkev dôležitá. Je nevyhnutná. Nie je to len nejaký ľudský výmysel – je to skutočne Boží záujem.

Každý kresťan má ako súčasť tohto tela hrať určitú úlohu. List Efezským hovorí, že Boh dal svojho Ducha nie preto, aby sme mohli vynikať ako jednotlivci, ale aby veriacich pripravil pre službu, „aby cirkev mohla rásť, aby sme vo svojej viere a poznaní Božieho Syna dospeli k úplnej duchovnej zrelosti“ (Ef 4,13).

Pretože sme súčasťou Kristovho tela, nech robíme čokoľvek, má to vplyv na celé telo. Preto je dôležité naše správanie, preto je dôležité, aký máme vzťah k iným ľuďom. Cirkev nie je niečo, čo robíme stranou od „skutočného“ sveta, cirkev má vplyv na náš každodenný život. Inými slovami, List Efezským nás učí, že sme dôležití nielen ako jednotliv-

ci, ale aj ako súčasť určitého spoločenstva ľudí. Pretože evanjelium nie je len to, že Boh zachraňuje ľudí, evanjelium je tiež v tom, že Boh vytvára nové spoločenstvo – ľud, ktorý nazýva svojou cirkvou.

Slová, ktoré potrebujete poznať

Apoštol: doslova „poslaný“. Termín používaný k označeniu vyslanca alebo obchodného zástupcu, ktorému bola daná plná moc k prerokovaniu určitej záležitosti.

Cirkev: doslova tí, čo sú „povolani“.

Efez: mesto sa nachádzalo na hlavnej ceste z Ríma do Malej Ázie. Efez bol centrom bankovníctva i náboženstva. Keď tam Pavol kázal, zlatníci, ktorých príjmy záviseli od Dianinho chrámu, ho prinútili odísť.

Odborníci sa mimochodom zhodujú v tom, že List Efezským bol takmer iste „všeobecnou epištolou“ – teda že nebol určený pre konkrétny zbor, ale pre zbory vo väčšej oblasti (v tomto prípade najpravdepodobnejšie v súčasnom západnom Turecku). To dokazujú aj najstaršie rukopisy tohto listu, ktorým vlastne chýba *akýkoľvek* odkaz na Efez.

Laodikeja: Aj keď v Liste Efezským nenájdete žiadny odkaz na toto mesto (nachádzajúce sa v dnešnom západnom Turecku), Koloským 4,16 naznačuje, že Pavol napísal list laodikejskej cirkvi. Markión (ktorý zomrel okolo roku 160 po Kr.) tvrdil, že list, ktorý poznáme ako List Efezským, je v skutočnosti Pavlov chýbajúci list do Laodikeje. Pretože však Markión mal povest' kacíra, jeho tvrdením sa neskôr nikto nezaoberal. Bezpečne môžeme povedať len to, že dodnes nikto nezistil, čo sa stalo s „Listom do La-

odikeje“, ani kto bol skutočným adresátom listu, ktorý poznáme ako List Efezským.

Milosť: Božia spasiteľná láska k nám. Protestanti ju všeobecne definujú ako Boží *postoj*; katolíci ako Božiu *moc*.

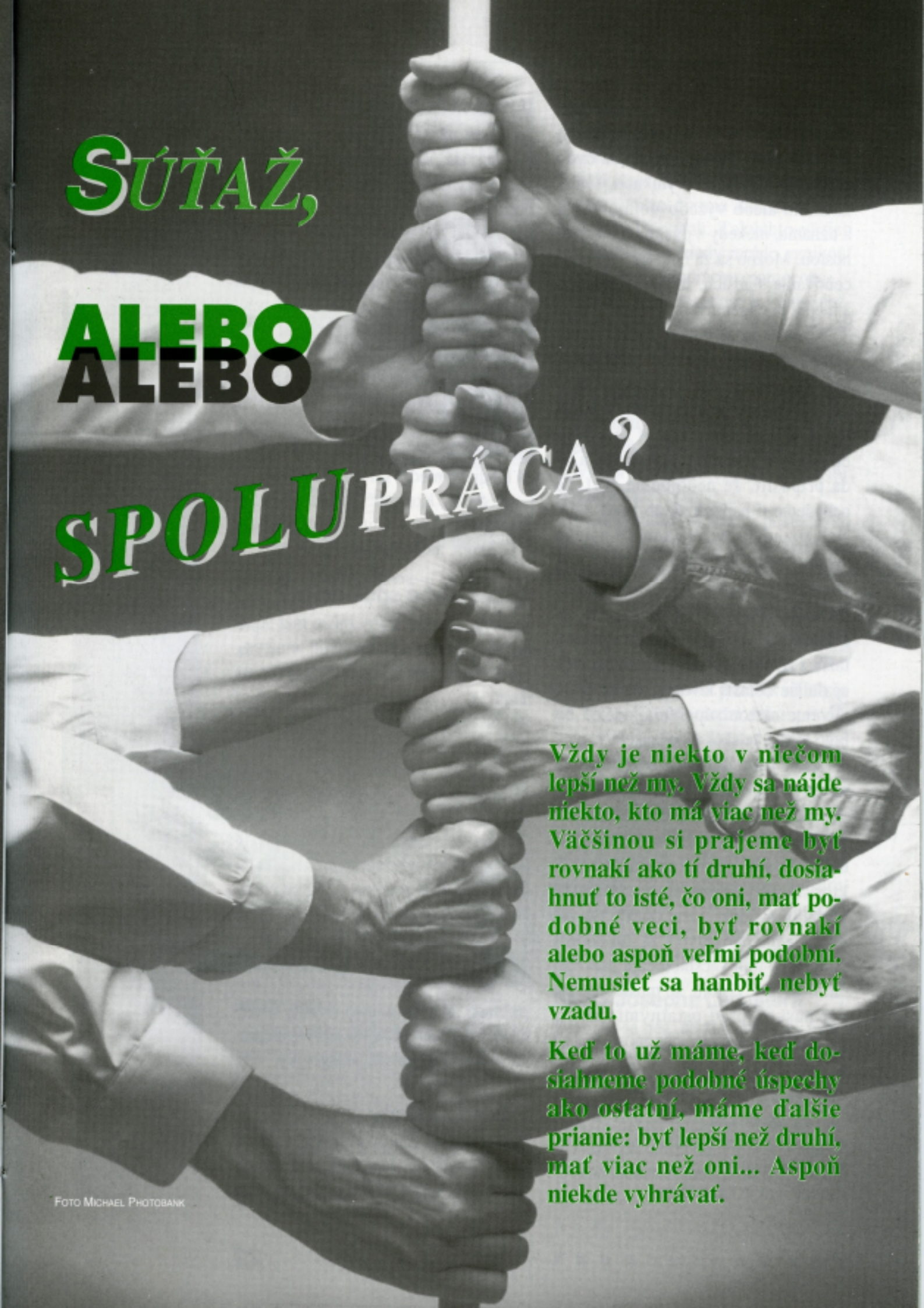
Tychikos: Pavlov častý sprievodca, doručil tiež Pavlov list cirkvi v Kolosách.

Zákon: poukazuje pravdepodobne na tóru – prvých päť kníh Biblie – a v širšom slova zmysle na celú Starú zmluvu.

V Liste Efezským nájdete

- „Boli ste teda spasení iba z milosti, tým, že ste uverili v Krista. A ani táto viera nepochádza z vás. Je to Boží dar. Spasenie nie je odmena za naše dobré skutky, ktoré konáme. Nik sa nemôže pochváliť, že si to zaslúžil. Boh sám urobil z nás to, čím sme, daroval nám nový život prameniáci z Krista, a tým aj schopnosť konať dobro, ktoré od nás právom očakáva.“ (2,8-10)
- „Tvoríme predsa jedno telo, a ten istý Duch nás všetkých vedie k slávnej budúcnosti. Máme jedného Pána, jednu vieru, jeden krst, máme jedného Boha, Otca, ktorý je nad nami i v nás a ktorý pôsobí naším prostredníctvom.“ (4,4-6)
- „Preto sa vyzbrojte celou výzbrojou Božou, aby ste mohli odolať diablovým nástrahám. Veď nezápasíme s obyčajnou ľudskou mocou, ale vedíme zápas proti silám neviditeľnej duchovnej ríše, proti mocnostiam zla a tmy, ktoré pôsobia v tomto svete.“ (6,11.12)

SÚŤAŽ,

**ALEBO
ALEBO**

SPOLUPRÁCA?

Vždy je niekto v niečom lepší než my. Vždy sa nájde niekto, kto má viac než my. Väčšinou si prajeme byť rovnakí ako tí druhí, dosiahnuť to isté, čo oni, mať podobné veci, byť rovnakí alebo aspoň veľmi podobní. Nemusieť sa hanbiť, nebyť vzadu.

Keď to už máme, keď dosiahneme podobné úspechy ako ostatní, máme ďalšie pranie: byť lepší než druhí, mať viac než oni... Aspoň niekde vyhrávať.

Ztýchto našich sklonov ťaží trh, svet športu, výskumu... Túžba po poznaní, po osobnom rozvoji sa často prelína so snahou po vyniknutí, s očakávaním alebo vyžadovaním obdivu a uznania, niekedy s pýchou a povýšenosťou. Možno sa za ňou skrýva i podceňovanie slabších, menej úspešných a menej inteligentných.

Na ceste za životnými cieľmi stretávame ľudí. Často sa s nimi porovnávame. Väčšinou sa ich snažíme predbehnúť. Len málokedy sme ochotní pomôcť tomu, kto nemôže, zdržať sa s ním, dovoliť tým, aby nás iní predbehli, a teda pripustiť, že nedôjdeme prví, že nebudeme tí najlepší. Je to jasné z našich rozhovorov, dávame to najavo svojim životným štýlom...

Súťaž v spoločnosti

Je asi jasné, že trh a vrcholový šport ťažia z rivality, zo súťaživosti. Sú však aj ďalšie oblasti života, kde sa často dávame cestou súperenia, aj keď by bolo lepšie ísť skôr inou cestou.

Asi najčastejšie sa tieto postoje prejavujú u dospelých v zamestnaní, v profesionálnej činnosti, u detí a mladých ľudí v škole, pri hrách a v športe. Tí dobrí, bystrí, pekní, spoločenský, tí, ktorí majú vyjadrovacie schopnosti a rýchly úsudok – žnú obdiv. Okolie im „udeľuje definitívu“, že „sú dobrí“. A oni sa o tom väčšinou dajú presvedčiť. Postupne zisťujú, že musia zväčšovať náskok pred ostatnými. Musia predsa zúročiť svoje schopnosti, dostať sa dopredu. Keď tí ostatní nestačia držať krok, je to ich problém.

Tak nejako sa to robí aj v širšom meradle, na celej našej planéte. Niektoré krajiny sú proste vpredu, a tie ostatné – to je ich mínus.

V rodine

Niekedy už nejde len o vyniknutie, o súťaž, ale priam o rivalitu. V rodine môžu byť rivalmi muž a žena. Môžu bojovať o priazeň detí, o ich náklonnosť. Jeden z partnerov môže mať neochvejnú istotu, že vyrieši všetko najlepšie. Niekedy ju majú obaja. Rivalita je na svete. A kto raz začne dokazovať, že je lepší než ten druhý, určite si k tomu nájde mnoho dobrých dôvodov a nebude nijako ľahké s tým skončiť.

Kto je dôležitejší, kto je lepší, kto je najlepší, kto je prvý? Po rodičoch prevezmú toto kritérium deti a otázka sa kladie aj medzi súrodencami.

A ďalej. Kto má viac čo povedať o výchove detí – učitelia, alebo rodičia? Škola, alebo rodina?

Súťaž, alebo spolupráca?

Zvážme, aké dôsledky môže mať súťaživosť a rivalita, a čo by oproti tomu priniesla spolupráca. Uvedme si teraz na

FOTO ARCHIV

príklade, ako na miesto rivality a tvrdého súťaženia môže nastúpiť spolupráca. Príklad je z oblasti pedagogiky.

Príklad zo školy

Keď jeden zo žiakov ako prvý v triede dopíše cvičenie, keď najlepšie zarecituje báseň, môže ho dať učiteľ iným za

Tí
dobrí,
bystrí,
pekní,
spoločens-
kí,
tí,
ktorí
majú
vyjadro-
vacie
schopnosti
a
rýchly
úsudok –
žnú
obdiv.
Okolie im
„udeľuje
definitívu“,
že
„sú dobrí“.
A oni
sa
o tom
väčšinou
dajú
presvedčiť.

Foto Archiv

**Rivalita
je
na
svete.
A kto
raz
začne
dokazovať,
že
niekto
je
lepší
než
ten
druhý,
určite
si
k
tomu nájde
mnoho
dobrých
dôvodov
a
nebude
nijako
ľahké
s
tým
skončiť.**

príklad. Ostatní, hlavne tí poslední, sa už v myšlienkach radia do nižších kategórií. Asi sa to bude v priebehu školského roka stále opakovať. Odstup medzi žiakmi sa bude zväčšovať. A ten najlepší je v nebezpečenstve, že bude stále osamotenejší a možno tiež aj stále menej sebakritický. Stálymi pochvalami ho vlastne učiteľ príliš predšúva pred ostatných.

Čo keby pedagóg poslal dobrého žiaka, ktorý bol s úlohou prvý hotový, aby pomohol niekomu, kto si s ňou nevie poradiť? Asi je to dosť nezvyčajné, bola by to totiž spolupráca. A v čom je jej prínos? V čom je to lepšie než radiť deti od najlepšieho k najhoršiemu? V čom je spolupráca lepšia než súťaživosť?

Vynikajúci žiak, ktorý pomáha, by nezostával sám. On je síce dobrý, ale je vlastne osamotený, je ten, komu závidia. A je tiež pravda, že on nevie zasa iné veci, to sa mu však nevyčíta tak ako horšie študijné výsledky tým slabším. Aj ten úspešný žiak sa môže spoluprácou od toho menej úspešného

niečo naučiť. Pri spolupráci by ten dosiaľ menej úspešný žiak získal seba dôveru. Jeho schopnosti by sa rozvinuli (ako ukazujú skúsenosti). Navyše by medzi týmito dvoma žiakmi zrejme vznikol užší vzťah. Takýchto väzieb by v kolektíve triedy mohlo vzniknúť viac. Práve spoluprácou, pomocou...

Isteže, spolupráca nie je všade možná. Vynikajúci žiak, ktorý je už aj tak dosť pyšný a ktorého sebavedomie doma nezdravo podporujú, sa môže stať ešte pyšnejším, keď vidí, o koľko menej vedia tí ostatní. Ale vo svete detí je predsa len veľká pravdepodobnosť, že sa vytvoria predpoklady pre solidaritu, spoluprácu.

Pedagogické výskumy posledných desaťročí ukazujú, že interakcia medzi žiakmi rozvíja ich inteligenciu. Už pedagóg Vigotsky konštatoval, že dieťa sa rozvíja predovšetkým v kontakte s inými. Pri spoločnej hre a práci deti viac pochopia.

Iní psychológovia pozorovaním zistili, že spolupráca medzi deťmi prináša zrejme lepšie výsledky než bežne používané metódy založené na súťaživosti. „Princíp spolupráce totiž stanovuje, že cieľ nemôžem dosiahnuť, pokiaľ ho nedosiahne ten druhý. Princíp súťaže naopak hovorí, že cieľ môžem dosiahnuť len vtedy, ak ho nedosiahne ten druhý.“ (Jean-Marc Monteil) Spolupráca pôsobí kladne tiež na motiváciu, myslenie, vnímanie potrieb druhých atď.

Škola Josepha Lacastera

Ukázalo sa tiež, že žiaci sami sa môžu stať výbornými vyučujúcimi. V roku 1798 založil anglický kvaker Joseph Lancaster školu pre chudobné deti. Pretože nemal potrebné finančné prostriedky pre dostatočný počet učiteľov, vybral niektoré staršie deti, aby učili tie mladšie.

Skúsenosti z USA a Belgicka

V Spojených štátoch zámerne vyskúšali túto metódu na prelome 50. a 60. rokov. Práca starších detí s mladšími nenahrádza prácu učiteľov, deti takto spolupracujú niekoľko hodín týždenne. Tie, ktorým staršie pomáhajú, postupujú oveľa lepšie. Prekvapujúce sú však aj dôsledky, ktoré má táto činnosť práve na samotných „detských učiteľov“. Získavajú lepší vzťah k škole, majú hlbšiu motiváciu i disciplínu.

Vo Filadelfii dokonca za týchto „detských učiteľov“ vybrali deti, ktoré sú v škole pozadu. Prekvapujúca je zodpovednosť, s ktorou tieto deti plnia svoje poverenie. Hoci šlo o problematické deti, vytvorili si k mladším dobré vzťahy.

V Belgicku boli v posledných dvadsiatich rokoch založené desiatky základných škôl s týmto zameraním. Deti z najvyšších tried, ktoré sa pre to dobrovoľne rozhodnú, prichádzajú trikrát týždenne pracovať s mladšími spolužiakmi, ktorých „školská prognóza“ je zvlášť pesimistická. Zistilo sa, že títo „učitelia-žiaci“, ktorí boli sami slabí, agresívni a robili vo vlastnej triede problémy, sa pri práci s mladšími prejavovali ako veľmi zodpovední ľudia. Zaujímavé boli aj reakcie mladších detí: „On vie, čo mi nejde.“ „Hovorí obyčajné slová.“ „Lepšie mi to vysvetlí, pretože je kamarát.“

Záverom

Tak teda vyzerá spolupráca detí v škole. Problém „súťaž – spolupráca“ sa však nerieši len v školských laviciach. Riešime ho my všetci, každý deň. Je na nás, aby sme zvážili všetky pre a proti – čo je pre nás to najlepšie. V našom zamestnaní, v našej rodine, v celom našom živote. Je na nás, aby sme sa rozhodli, čomu dáme prednosť.

– PŠ –

Omnoho storočí predtým vyslovil apoštol Jakub prorocko, ktoré sa vydaním tejto knihy začalo zvláštne naplňať:

„... boháči, plačte a nariekajte nad pohromami, ktoré na vás prichádzajú... Vaše bohatstvo... bude svedčiť proti vám... Hľa, mzda robotníkov, ktorí žali vaše pole, a vy ste im ju odopreli, volá do nebies...“ (Jk 5,1-5)

V dobe boľševickej revolúcie v roku 1917 stačilo ako dôvod k likvidácii človeka to, že nemal možnosť, špinavé ruky od práce. Sedemdesiat rokov sa v sovietskom Rusku a ďalších krajinách východnej Európy pokúšali zástancovia spoločného vlastníctva uskutočniť Marxov sen. Nepodarilo sa to. Pritom obeť boli ohromné. 20 miliónov ľudí zahynulo v Rusku počas občianskej vojny. Ďalších 21 miliónov následkom hladomoru, ktorý bol dôsledkom vražedného besnenia. Státisíce ľudí boli usmrtené pri kolektivizácii vidieka a koľko stotisíc ľudí prišlo o život za to, že boli označení za „nepriateľov ľudu“ – to už nikto nespočíta.

Ani Chruščovovo heslo „Dohoniť a predbehnúť“ Západ sa neuskutočnilo. Socializmus nesplnil ani to, čo sľuboval predovšetkým – „*blahobyť dokážeme vyrobiť*“. Sľubovali raj tu na zemi, nie až v neskutočnom nebi, ako agitátori vyčítali veriacim.

Prečo teda myšlienka socializmu nezomrela a stále fascínuje ľudskú myseľ? A prečo jej podliehalo a podlieha zvlášť toľko intelektuálov?

Túžba po dokonalej spoločnosti

K. R. Popper, mysliteľ študujúci tento problém celé roky, na to v knihe „*Otvorená spoločnosť a jej nepriatelia*“ odpovedá: „...pretože socialistické myšlienky vyjadrujú hlbokú nespokojnosť so svetom, ktorý nezodpovedá a nemôže zodpovedať našim mravným ideálom a snom o dokonalej spoločnosti. Terapia, ktorá sa odporúča, je však horšia než zlo, s ktorým sa pokúša bojovať.“

„Ako to?“ namietne niekto. „Veď už prví kresťania zvolili spoločné vlastníctvo pred súkromným!“

„Veriaci akoby tvorili jednu rodinu a so všetkým sa delili, ba aj majetok mali spoločný. Predávali svoje majetky a peniaze delili medzi všetkých, ako kto potreboval.“ (Sk 2,44.45)

Rozhodli sa tak preto, že očakávali skorý návrat Kristov a ukončenie súčasného poriadku sveta. „Na čo nám bude majetok,“ povedali si. Ako čas ale plynul a Kristus sa nevrátil, skoro spoznali, že sa budú musieť o svoje potreby postarať iným spôsobom. Veď to, čo mali, to množstvo ľudí veľmi rýchlo spotrebovalo.

V súvislosti s prvými kresťanmi a boľševickou revolúciou je ale nutné podotknúť, že je zásadný rozdiel medzi tým, či niekto svoj majetok dáva druhým sám od seba, celkom dobrovoľne, alebo z donútenia, pod hrozbou bajonetov revolučných komisárov.

SPOLOČNÉ, ALEBO SÚKROMNÉ?

alebo

O hľadani ideálnej spoločnosti

Keď vo februári roku 1848 vyšla útlá knižka „Manifest komunistického strany“, jej záverečná veta znela ako hlas posledného súdu: „Proletári všetkých krajín - spojte sa!“ Autorom tohto vyhlásenia nešlo o nič menšie než o úplnú zmenu pomerov na svete, aby už nebolo bohatých ani chudobných: „Každému chlieb, každému ruže,“ nadchýnal sa jeden z tvorcov „Manifestu“ - Karol Marx.

Pravda o človeku – rozhodujúci faktor

V čom tkvie omyl socializmu? „V socializme je čosi, čo odporuje určitým faktom...“ zisťuje Friedrich A. Hayek. Ktoré sú to tie fakty? Zdá sa mi, že je to pravda o človeku, ako nám ho predstavuje Biblia. Je to pravda o ľudskom rozume a ľudskom srdci, čiže o povahe.

Minulé storočie bolo opojené veľkom pary, možnosťami ľudského rozumu. Začalo sa domnievať, že človek môže predvídať – a tým všetko plánovať. Biblia však hovorí: „... oznámte, čo má prísť za týmto, a tak poznáme, že ste bohovia!“ (Iz 41,23)

Človek nemôže poznať budúcnosť a je jasné, že čo nie je možné poznať, nie je možné plánovať. Marx vychádzal z toho, čo poznal o továrňach a pome-roch robotníkov v Anglicku minulého storočia. Nevedel však nič o nových objavoch a vynálezoch, ktoré celkom zmenili všetko, aj postavenie robotníka. Elektromotory, autá, rádiotechnika atď, to všetko umožnilo vznik nového typu robotníka-odborníka. Marx nevedel nič o vynálezoch, ktoré umožnia nájsť nové pracovné príležitosti – a tým aj ľahší život pre obrovské množstvo ľudí.

„Že ja som sa nevenoval nejakému obchodu,“ povzdychol si K. Marx v roku 1862. „Šedivá je každá teória, iba obchod je večne zelený.“ V tom mal výnimočne pravdu.

Nielenže človek nie je schopný predvídať, čo príde, on nie je ani schopný poznať všetko v prítomnosti. Kto rozhodne, čo je nutné vyrábať a koľko? Vôbec prvý ucelený ekonomický spis vydal v r. 1776 Angličan Adam Smith. Už vtedy napísal:

„Je evidentné, že každý človek v dôverne známej situácii, v ktorej sa práve nachádza, vie posúdiť oveľa lepšie než ktorýkoľvek štátnik alebo zákonodarca, ktorí by tak robili za neho, aký druh miestnej aktivity môže využiť jeho kapitál a čo pravdepodobne prinesie najväčšiu hodnotu.“

Das Kapital.

Kritik der politischen Oekonomie.

Von

Karl Marx.

Erster Band.

Buch I: Der Produktionsprozess des Kapitals.

Das Recht der Uebersetzung wird vorbehalten.

Hamburg

Verlag von Otto Meissner.

1867.

New-York: L. W. Schmidt, 34 Barclay-Street.

Len si spomeňme, ako centrálni plánovači naplánovali podnikom, čo a koľko toho musia vyrobiť trebárs v budúcej „päťročnici“, a nikomu pri tom nevadilo, že sa vyrábalo na sklad, kde to starlo a strácalo hodnotu.

„Ekonomické podnikanie vyžaduje podrobnú znalosť tisícky jednotlivostí, ktorú nezvládne nikto, kto na tom, aby ich poznal, nemá záujem.“ (Bailey)

Spolupráca, alebo konkurencia?

A kto má na tom záujem? Ten, komu ide o zisk. Videl som vo Frankfurte n. M. plagát. Bol na ňom muž sklonený v noci nad pracovným stolom, okolo neho plno výkresov, uvoľnená kravata, košela s vyhrnutými rukávami. On pohrúžený do práce. Nad ním nápis: „Konkurencia to vyrába o 1 marku lacnejšie.“

Áno, socializmus mnohých okúzľuje preto, že je spojený s veľkými ideálmi: „Priateľom všetko spoločné.“ (Platón) Priateľom azda, aj keď iné úslovie hovorí: „Priateľmi budme, dlhy si platíme.“

V ekonomike môže byť názor, že spolupráca je lepšia než konkurencia, zavádzajúci. Svoju výkonnosť nezvyšuje.

Titulná strana prvého vydania Marxovho Kapitálu.

Socialistické myšlienky vyjadrujú hlbokú nespokojnosť so svetom, ktorý nezodpovedá a nemôže zodpovedať našim mravným ideálom a snom o dokonalej spoločnosti. Terapia, ktorá sa odporúča, je však horšia než zlo, s ktorým sa pokúša bojovať.

Opakom
je
súkromné
vlastníctvo.
Práve
ono
najlepšie
obchádza
či
dokonca
využíva
tie
dve
vady
človeka:
nedokona-
losť
rozuumu
a
sebeckosť
srdca.

Rok
1917 -
masy
sa dali
do
pohybu,
aby
zmenili
svet.

jeme prostredníctvom dohody, ale konkurenciou.

Spolupráca môže vytvoriť monopol, a ten potom určuje ceny. Ak nemám možnosť kúpiť inde, som skutočne „vykorisťovaný“ – trebárs štátnym monopolom.

Raj na zemi vybudovať nemožno

Niektó si však raz za čas trebárs aj povzdychne: „Ten socializmus nebol zlý. Nemusel som sa toľko starať, ani toľko pracovať. A akúsi tú výplatu som mal predsa len istú.“

Práve neefektívnosť socialistických ekonomík ukazuje, že tak to asi na našom svete nejde, proste to odporuje zákonom tejto planéty. Napriek tomu tento blud o vytvorení spravodlivej

Každý každému súdruhom?

Socializmus by bol na svete možný len vtedy, pokiaľ by ten druhý bol pre každého „socius“ – čo znamená druh, priateľ, brat. Niekedy sa toto súdružské správanie môže prejavovať medzi súrodencami – v rodine. Avšak súdne spory o majetok medzi rodičmi a deťmi či medzi pozostalými ukazujú na krehkosť aj týchto vzťahov.

Pekná je legenda o kráľovi Šalamúnovi a dvoch bratoch. Šalamún premýšľal o mieste, kde postaviť chrám. V noci počuje hlas: „Chod na horu Sion.“ Šiel. Prechádzal sadmi, vinicami, až prišiel k poľu so snopmi obilia. Vtom vidí muža, majiteľa jedného poľa, ako prichádza a rýchlo prenáša pár snopov na vedľajšie pole. Keď odišiel, objavil sa iný muž. A ten nosil snopy z toho vedľajšieho poľa na susedovo. „Čo to znamená?“ hovorí si kráľ Šalamún. Na druhý deň si oboch mužov nechal predvolať a každého zvlášť vypočul. „Nezapieraj,“ zaútočil na prvého. „Videl som ťa v noci, ako prenášaš snopy. Prečo?“

Muž vystrašene odpovedal: „Zdedili sme spolu s bratom po otcovi rovnaký diel poľa. Ja som slobodný, ale môj brat má ženu a deti. Chcel som mu nejako pomôcť, ale on moju pomoc vždy odmietol. A tak mu každý rok tajne dám pár snopov. Som sám, mne to neuškodí – a jemu prospeje.“

Prekvapený kráľ ho nechal odvieť do vedľajšej komnaty a zavolať si druhého muža. „Prečo si v noci prenášal snopy na vedľajšie pole?“ opýtal sa prisne. „Prepáč, kráľ, mám tak veľké pole ako môj brat, som ale ženatý, mám ženu a zdravé deti, ľahko prácu zvládame. Môj brat je ale sám. Ponúkal som mu pomoc, ale on nechcel. Preto mu počas žatvy vždy tajne dám pár snopov, aby nemal nedostatok.“ Kráľ vypočul ich rozprávanie s hlbokým dojatím a rozhodol sa: Tam postavím chrám.

Ľudské srdce je sebecké

Idea spoločného vlastníctva stroskotáva na tom, že ľudské srdce je skôr sebec-

spoločnosti bez bohatých a chudobných je tu – a nie je možné ho už celkom zlikvidovať.

Sú a stále sa budú vyskytovať ľudia, ktorí sa nemôžu zmieriť s tým, že raj na zemi vybudovať nemožno. Tak vymýšľajú nové rekonštrukcie spoločnosti, strhnú za sebou masy ľudí vďaka sľubom, ktoré ale v našom svete nemožno splniť.

„Namyšľajú si, že im rozum môže povedať, ako zorganizovať ľudské snaženie, aby sa lepšie vyhovelo vrozeným prianiam. Tým predstavujú pre slobodnú civilizáciu vážne nebezpečenstvo.“ (F. A. Hayek)

ké. Aj v takzvaných socialistických krajinách nebolo vlastníctvo továrni spoločné, ale štátne. Štát bol tým vlastníkom, a navyše – monopolným. Bral aj dával, koľko chcel.

Súkromné vlastníctvo nič nepredstiera

Opakom je súkromné vlastníctvo. Práve ono najlepšie obchádza či dokonca využíva tie dve vady človeka: nedokonalosť rozumu a sebeckosť srdca. Nikto neurčuje, koľko a kde sa má to či ono vyrábať. Je to na rozumnej úvahe jednotlivcov – podnikateľov. Ich cieľom je osobný zisk, ale pritom slúžia iným, aj keď to vedomo nezamýšľajú. Malý príklad: Ak je v jednej štvrti desať butikov s tričkami a žiadny obchod s potravinami, potom ten, kto uvažuje správne a túži po zisku, tam otvorí obchod s potravinami. Nesleduje síce v tejto chvíli dobro ľudí, ale svoj prospech. Pritom však slúži verejnosti.

Tak teda – zástancovia trhového hospodárstva tvrdia, že „zákon trhu – ponuky a dopytu – najlepšie slúži prospechu verejnosti, aj keď to nie je zamýšľané vedome.“

Odveký spor

Iste, nechce sa nám veriť, že by to bolo tak jednoduché, ale je nespornou skutočnosťou, že súperenie dvoch systémov, a to štátneho vlastníctva proti kapitalistickému, či lepšie dnes povedané trhového hospodárstvu, skončilo víťazstvom toho druhého.

Pozor však, aby sme sa nestali obeťou inej ilúzie – absolútneho spoliehania sa na trh, ktorý všetko vyrieši. Na počiatku nášho storočia napísal Max Weber dnes už klasickú knihu „Protestantská etika a duch kapitalizmu“. V podstate tu načrtol prvky správania sa, ktoré boli vlastné anglickým puritánom 18. a 19. storočia. Továrne vznikli tam, kde ich zakladatelia boli ochotní podstúpiť určitú askézu, ochotní odložiť prítomné potešenie pre budúci zisk.

Bola to ochota k investícii, nie k užívaniu toho, čo mám; uplatnenie usilovnosti, úcty k práci, opatrnosti, presnosti a dochvilnosti v plnení záväzkov.

Je úplne mylné sa domnievať, že trhovú ekonomiku je len chladný racionalizmus, individuálny egoizmus so zameraním na čistý zisk. Aj tu môže platiť Ježišovo slovo: „Najprv hľadajte Božie kráľovstvo, a to ostatné vám bude pridané...“

Puritáni nachádzali v evanjeliu správny postoj k životu: čestnosť, pracovitnosť, poctivosť, ale tiež súcit, milosrdenstvo a obet. Tak položili základy pre bohatstvo svojich krajín. Keď tieto vlastnosti Amerika opustila a kapitál začal túžiť iba po zisku, vznikali monopoly. A tak vznikla skupina nesmierne bohatých proti mase nesmierne chudobných – a došlo k zrúteniu ekonomiky vo veľkej hospodárskej kríze tridsiatych rokov.

Naopak, tvorcovia sociálne trhového hospodárstva v Nemecku rozbitom druhou svetovou vojnou pochopili, že práve to hospodárstvo, ktoré stavia na nadekonomických hodnotách, dostane ako niečo navyše i ten ekonomický úspech a blahobyt.

Niektorí sa nad tým usmejú a povie: „Pozrite sa, veď je to len samá aféra, úplatky, podvody, daňové úniky – kde je nejaká etika čestnosti a poctivosti?“

Pokiaľ by to tak bolo aj naďalej, potom musíme povedať, že aj nádeje vkladané do čarovného mechanizmu stroškocú na snahe ľudského srdca – rovnako, ako na ňom skončili sny socializmu.

Max Weber (1864-1920), nemecký sociológ, filozof a historik.

Puritáni nachádzali v evanjeliu správny postoj k životu: čestnosť, pracovitnosť, poctivosť, ale tiež súcit, milosrdenstvo a obet. Tak položili základy pre bohatstvo svojich krajín.

LUDVÍK ŠVIHÁLEK

UCHOPIL A NAPLNIL ŽIVOT...

FOTO OTAKAR JIRÁNEK

Pri zbežnom pohľade do hodinového stroja uvidíme množstvo súčiastok a koliesok malých i väčších rozmerov. Podobné je to aj so zložením ľudskej spoločnosti. Sú ľudia významní, ktorých vidíme na obrazovkách televízorov, ktorých mená čítame v novinách a ktorých výroky sa nesú éterom. A potom sú tu tisíce ľudí, ktorí tvoria akúsi kulisu spoločnosti. Väčšinou drobné kolieska prehliadame a veľkým prisudzujeme rozhodujúci význam. Nie je rovnako pochybné aj naše hodnotenie spoločnosti?

Alexander Viedr

Po vojne bol premietaný film s názvom „Hrdinovia mlčia“. Jedinčne predstavil statočnosť jednoduchého človeka. Vďaka tomuto časopisu môžem čitateľom odovzdať kyticu spomienok na svojho vzácného priateľa Alexandra Viedra. Je to kytica veľmi pestrá, ktorá vonia poznáním, aké veľké veci sa dejú, keď človek chce byť sprevádzaný živým Bohom.

Z raja domova do démonických hrôz

Ako štrnásťročný bol aj so svojou ortodoxnou židovskou rodinou deportovaný do koncentračného tábora v Osvienčime. V zástupe určenom do plynu bol postrkom neznámej Židovky vtlačený do kanála, ktorým prešiel do pracovného tábora. Spád ďalších udalostí svedčí, že síce bol odpísaný z karty živých, ale nie z Božieho programu. V kotli súženia, keď už modlitbou uzaviera svoj krátky život, zničený únavou nútených prác a hladom, ho prekvapuje dozorca (neskôr súdený vojnový zlo-

činec) tajným odovzdávaním vždy niekoľkých zemiakov. Krátko nato bol dozorca SS odvelený a na Sašu sa znova zaškerila smrť. To keď zdvihol z blata odhodnený lístok na jedlo a chcel ho použiť. Trestalo sa to zastrelením. Popravná čata vykonala svoje. Saša na celé hodiny stratil vedomie, ale nasledujúce ráno pri odomknutí márnice a počas likvidácie popravených uteká medzi dosiaľ živých. Milosrdná smrť na od neho odvrátila aj v ďalších mesiacoch, keď dokopaný zostal ležať v zapáchajúcich handrách zabudnutý, zatiaľ čo odvelení kamaráti skončili v transporte smrti.

Aké sladké bolo vyslobodenie z miesta hrôzy po troch rokoch! Toľko sa ich vracalo domov. Sašovi však zmietla vojnová víchrica domov i jeho milých. Zostal sám...

Nový začiatok

Po práci v továrni sa v parku na lavičke stretol so starším mužom. Ten ho

Popravná čata vykonala svoje. Saša na celé hodiny stratil vedomie, ale nasledujúce ráno pri odomknutí márnice a počas likvidácie popravených uteká medzi dosiaľ živých.

Svadobná
fotografia

„Nespájam
bolesť
so
starosťou,
ako
bude
ďalej,
ale
žijem
dnes.
Bolesť
je
vychováva-
teľkou
k
dobrému
a
vrátničkou
pri
bráne
srdca.“

postupne zoznamoval s Bibliou. No, nie som dosť presný. Veď Saša jej väčšiu časť poznal v hebrejčine. Znova sa vracali spomienky na domov, kedy pravidelne čítali Starú zmluvu. Ale Nová zmluva spomína toho falošného mesiáša – Ježiša. Čo s ním? Predsa nemôžem konvertovať ku kresťanstvu? Ale to meno ho vždy znova znepokojuje. Poznal proroctvá o sláve Mesiáša,

ale nemôže prehliadnuť tie, ktoré svedčia o trpiacom služobníkovi v 53. kapitole Izaiáša. Prorok Daniel napísal, kedy Mesiáš príde, Micheáš spomína miesto a Izaiáš spôsob jeho narodenia. A čo tie ďalšie proroctvá v žalmoch a inde? Dilema sa mení na poznanie, že ani utrpenie, ktorým prešiel, ho nezbavilo náklonnosti na hriech. Jeho srdce volalo po zmierení, po vnútornom pokoji, po Spasiteľovi. Postupne s ním – so živým Spasiteľom – v modlitbách nadviazal priateľstvo, ktoré každý deň rástlo.

Ked' nejdeš sám...

Radosť zo vzťahu s Bohom sprevádzala Sašu napriek ťažkostiam, ktoré nastali nástupom vojenskej služby. Presvedčený o biblických zásadách, zostával

im verný aj v prostredí našich ateistických väzníc. Žil v zmysle biblického textu 2 Kor 5,15: Kristus zomrel za všetkých preto, aby tí, ktorí sú nažive, nežili už sami sebe, ale tomu, ktorý za nich zomrel a vstal z mŕtvych.

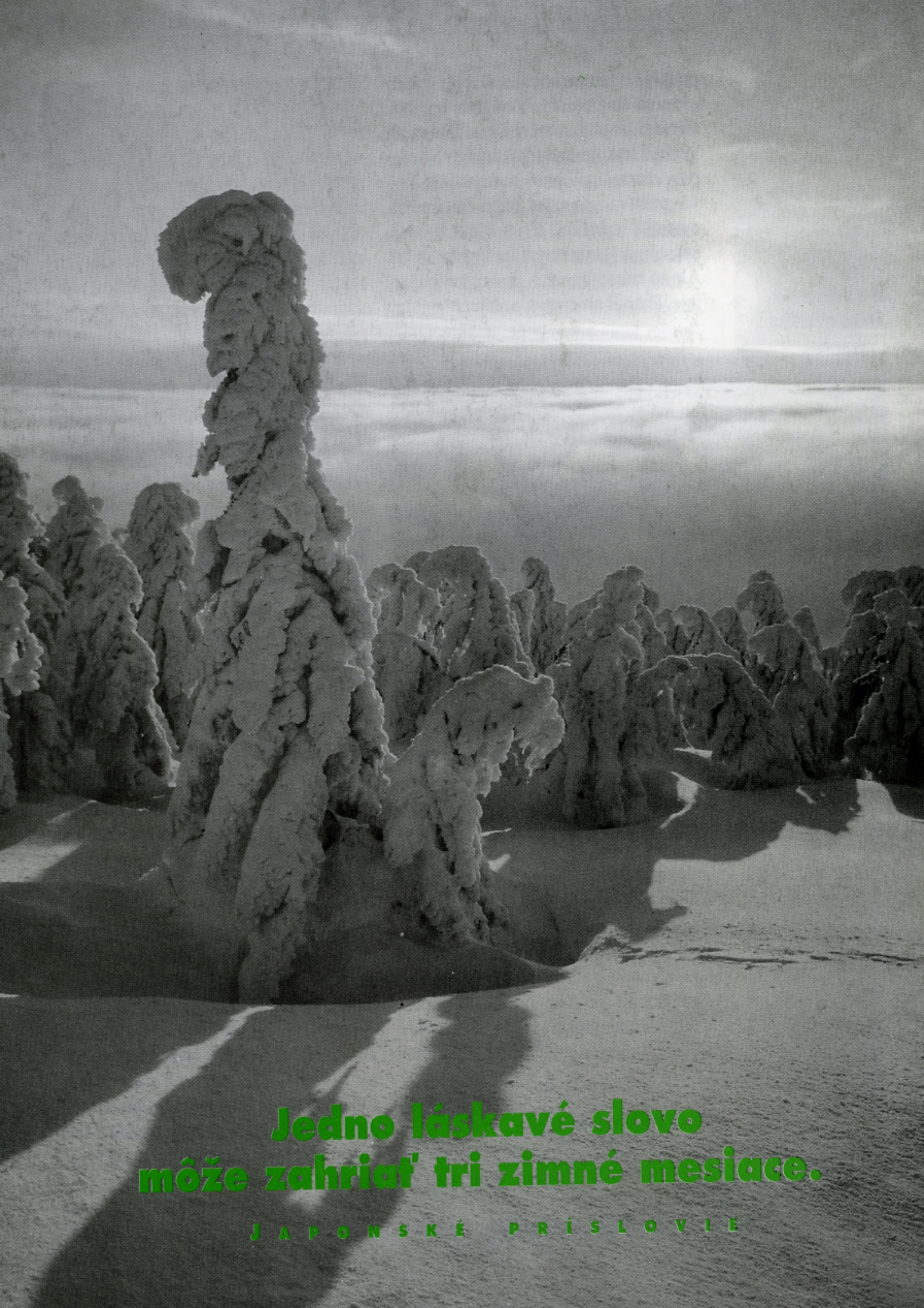
Niet tu dosť miesta k vyrozprávaniu zážitkov tých niekoľkých pohnutých rokov. Desiatky bývalých väzňov radi spomínajú na jeho láskavosť, ohľaduplnosť a vnútorný jas.

Po prepustení sa šťastne oženil. Mnohí radi prichádzali do pohody domova, ktorý s manželkou vytvorili. Hoci nemali vlastné deti, pre deti v meste, kde bývali, bol Saša najobľúbenejším strýkom. Venoval sa im. Aj keď nemal pedagogické vzdelanie ani zvláštny zjav, priťahoval ich svojou osobnosťou ako magnet. Pripomínal mi J. A. Komenského s jeho dielom pre deti a mládež. Nie je zvláštne, že často práve muži, ktorí boli účastníkmi najväčších bolestí a utrpení ľudstva, majú tak výrazne dobrý vzťah k deťom?

Muž bolesti

Zamlčal by som vážnu skutočnosť, keby som pri spomienke na Sašovu obeť a radosť popieral, že bol mužom bolesti. Sprevádzali ho od detstva, počas dospelosti i v starobe, keď na jednej z kliník v bolestiach umieral. Vedel sa však s nimi vyrovnávať. Keď som sa ho raz opýtal, ako môže čeliť toľkým ťažkostiam a bolestiam, povedal: „Nespájam bolesť so starosťou, ako bude ďalej, ale žijem dnes. Bolesť je vychovávateľkou k dobrému a vrátničkou pri bráne srdca.“ To nebol len výrok. Tak prežíval život mnohých premien, ale tiež stáleho kontaktu s Ježišom. O ňom platí výrok: Hoci zomrel, stále hovorí.

ALOIS BARTA

**Jedno láskavé slovo
môže zahriať tri zimné mesiace.**

J A P O N S K É P R Í S L O V I E